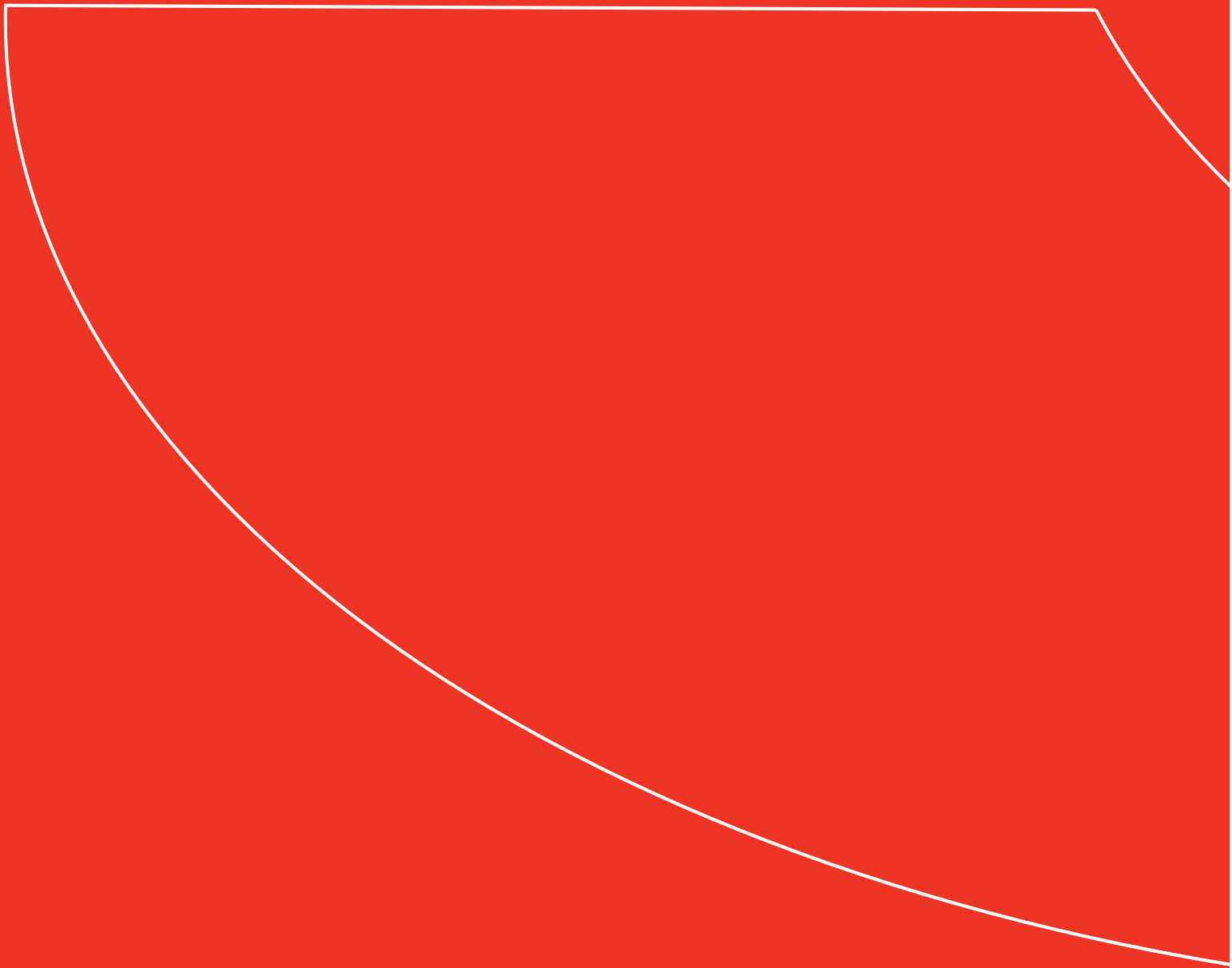

NVAO Jaarverslag 2007

NVAO Jaarverslag 2007

Het jaar 2007 is voor de NVAO een piekjaar geworden. In totaal werden 757 Nederlandse en Vlaamse aanvragen behandeld, tegen 503 in het jaar daarvoor en 461 in 2005. De NVAO heeft zich in het verslagjaar uiteraard voornamelijk gericht op haar primaire taken, het behandelen van aanvragen voor accreditatie en de toets nieuwe opleiding. Daarnaast werden de overgenomen inspectietaken en de tijdelijke projecten voor het beoordelen van de Associate-degreeprogramma's en 'Ruim baan voor talent' afgerond. Het jaar 2007 kenmerkt zich dan ook door veel boeiende dossiers.

Maar in feite gaat het hier om het verleden. De ontwikkelingen staan niet stil en op het moment dat accreditatiebesluiten worden genomen en studenten bij opleidingen instromen, wordt alweer gedacht aan verbeteringen en mogelijkheden voor de toekomst. Dat geldt voor onze eigen interne systemen, dat geldt voor opleidingen en voor instellingen en dat geldt tevens voor het totale stelsel. De contouren van die mogelijkheden tekenden zich vorig jaar al af en het jaar 2007 was voor de NVAO daarom ook een jaar van investeren in de toekomst.

De bijeenkomsten en gesprekken met onze stakeholders en de voornemens van de overheid over de volgende fase van het accreditatiestelsel, gericht op het beoordelen van de kwaliteitszorg binnen de instellingen, en van de kwaliteit van de opleidingen op basis van een regime van 'verdiend vertrouwen', hebben geleid tot aantrekkelijke ideeën en perspectieven om een echte kwaliteitscultuur binnen instellingen en opleidingen te implementeren, de lat van de kwaliteit hoger te leggen, meer uitdaging aan te brengen in de beoordelingen en de procedurele tendensen van het stelsel te verminderen.

Intern heeft de NVAO zich in 2007 ook gericht op het opstellen van een zelfevaluatie-rapport ten behoeve van de externe review door een internationale commissie. De vele uren die wij daaraan hebben besteed, betalen zich op veel manieren terug. Ten eerste bleek de NVAO op vrijwel alle punten geheel te voldoen aan de *European Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area* van het European Network of Quality Agencies (ENQA) en

aan de Code of Good Practice van het European Consortium for Accreditation in higher education (ECA). Hierdoor kon ons *full membership* van ENQA worden bestendigd en is de NVAO gerechtigd om toe te treden tot het Europees Register voor Kwaliteitsagentschappen dat in maart 2008 is opgericht. Het zelfevaluatie-rapport en de review hebben tevens geleid tot stevige interne discussies en nadere beschouwingen over en verbeteringen van ons eigen kwaliteitszorgsysteem.

In internationaal opzicht was een belangrijk moment voor de toekomst het tekenen van de eerste overeenkomsten tot wederzijdse erkenning van accreditatiebesluiten tijdens de conferentie *The benefits of mutual recognition of accreditation and quality assurance decisions* van ECA in december. Ook is veel werk verzet om in het kader van het TEAM-project in 2008 de internationale studie-keuzesite Qrossroads te kunnen lanceren, met Engelstalige gegevens over accreditaties van leden van ECA en informatie over de hogeronderwijsstelsels en kwalificatieraamwerken in diverse Europese landen.

Tot het einde van 2009 – en in Vlaanderen tot het einde van 2012 – zullen op basis van het huidige stelsel nog enorm veel aanvragen binnenvallen. Dat betekent inderdaad veel werk voor alle bij accreditaties betrokken partijen, maar dat leidt ook tot nieuwe inzichten en kwaliteitsbewustzijn bij de instellingen, opleidingen, organisaties en studenten in het (internationale) hoger onderwijsveld. Een accreditatiestelsel kan alleen goed functioneren als alle partijen daar belang in stellen en willen investeren in de toekomst. Dat geldt nu, maar ook voor het toekomstige stelsel van instellingsaudits en programmabeoordelingen. De NVAO wil daarom de Nederlandse en Vlaamse hogeronderwijsinstellingen, opleidingen, koepels, studenten, VBI's en evaluatieorganen, en zeker de panels, bedanken voor de wijze waarop zij met ons in 2007 het Nederlands-Vlaamse accreditatiestelsel hebben laten functioneren, hebben verdiept en verder ontwikkeld.

Karl Dittrich
voorzitter

Inhoud

1	Trends in accreditatieontwikkelingen	7
2	Resultaten kernproces	8
2.1	Accreditatie	8
2.1.1	<i>Nederland</i>	8
2.1.2	<i>Vlaanderen</i>	8
2.2	Bijzondere (kwaliteitsken)merken	9
2.2.1	<i>Nederland</i>	9
2.2.2	<i>Vlaanderen</i>	9
2.3	Toets nieuwe opleiding	9
2.3.1	<i>Nederland</i>	9
2.3.2	<i>Vlaanderen</i>	10
2.3.3	<i>Ervaringen van panelleden</i>	10
2.4	Onderzoeksmasters en verlengde masters	11
2.4.1	<i>Onderzoeksmasters</i>	11
2.4.2	<i>Verlengde masters</i>	11
2.5	Problematische onderwerpen in accreditaties	11
2.5.1	<i>Problematisch in Nederland en Vlaanderen</i>	12
2.5.2	<i>Specifiek Nederlandse problemen</i>	12
2.5.3	<i>Specifiek Vlaamse problemen</i>	13
2.6	Tabellen	14
2.6.1	<i>Nederland</i>	14
2.6.2	<i>Vlaanderen</i>	17
3	Overige activiteiten	19
3.1	Aanwijzingsprocedure	19
3.2	Associate-degreeprogramma's	19
3.3	Hogeronderwijsregister	19
3.4	Inspectietaken	20
3.5	Opleiden in de school	20
3.6	Ruim baan voor Talent	21
3.7	Verbreding opleidingen	21
3.8	Vermindering accreditatielast	22
4	Internationale ontwikkelingen	23
4.1	Internationale activiteiten 2007	23
4.2	Internationale bezoeken 2007	24
4.3	Seminaries accreditatie en internationalisering	24
4.4	Waarderingsonderzoek	25

5	Kwaliteitszorg	26	5
5.1	Externe review	26	
5.2	Contacten met stakeholders	27	
	5.2.1 Hogeronderwijsinstellingen, overheden en koepel- en studentenorganisaties	27	
	5.2.2 Evaluatieorganen en Visiterende en beoordelende instanties (VBI's)	28	
5.3	Interne kwaliteitszorg	29	
6	Organisatie	30	
6.1	Organisatie	30	
6.2	Communicatie	30	
7	Jaarrekening	33	
7.1	Balans en staat van baten en lasten	33	
	7.1.1 Balans per 31 december 2007	33	
	7.1.2 Staat van baten en lasten over 2007	34	
7.2	Grondslagen van waardering en resultaatbepaling	34	
	7.2.1 Algemeen	34	
	7.2.2 Grondslagen voor waardering van activa en passiva	35	
	7.2.3 Grondslagen voor het bepalen van het resultaat	35	
7.3	Toelichting op de balans en staat van baten en lasten	36	
	7.3.1 Toelichting op de balans	36	
	7.3.2 Toelichting op de staat van baten en lasten	42	
7.4	Overige gegevens	47	
8	Bijlagen	48	
8.1	Algemeen bestuur, dagelijks bestuur en adviesraad NVAO	48	
	8.1.1 Samenstelling algemeen bestuur NVAO (alfabetisch, per 1 januari 2008)	48	
	8.1.2 Samenstelling dagelijks bestuur NVAO (alfabetisch, per 1 januari 2008)	48	
	8.1.3 Samenstelling adviesraad NVAO (alfabetisch, per 1 januari 2008)	48	
8.2	Lijst van gebruikte begrippen en afkortingen	49	

Verantwoordelijkheid, een kwaliteitscultuur die op verschillende manieren is vormgegeven, differentiatie en internationalisering vormen op dit moment de actuele kernwoorden op het gebied van accreditatie in het (internationale) hogeronderwijsveld.

Hoewel de basiskwaliteit van het overgrote deel van de opleidingen niet in het geding is, blijven er natuurlijk altijd verbeterpunten. De NVAO merkt dat bij Nederlandse en Vlaamse instellingen en opleidingen de aandacht voor de kwaliteit van toetsing en beoordeling toeneemt en zij op dit punt hun verantwoordelijkheid niet uit de weg gaan. Kritiekpunten worden steeds meer vertaald in mogelijkheden voor verbetering. Het stelsel van *checks and balances* binnen het hoger onderwijs helpt om de vraag van studenten en het aanbod vanuit instellingen en opleidingen kwalitatief met elkaar in evenwicht te brengen. De NVAO ontwikkelt actief gesprekken met en seminars en bijeenkomsten voor haar stakeholders om zoveel mogelijk 'ruis' uit het stelsel te halen, haar groeiende kennis over de kwaliteit van opleidingen te delen en zo een bijdrage te leveren aan het kwaliteitsbewustzijn binnen instellingen en de verdere kwaliteitsverbetering van opleidingen. Vanwege de fysieke afstand van de NVAO zal de NVAO extra aandacht schenken aan de contacten met de Vlaamse stakeholders.

Op het gebied van het accreditatiestelsel zelf staat de verantwoorde ontwikkeling van de volgende fase centraal. Het toekomstige stelsel, in eerste instantie voor Nederland, richt zich op een kwaliteitscultuur waarbij recht gedaan wordt aan het principe van 'verdiend vertrouwen': instellingen die over een goed intern kwaliteitszorgstelsel beschikken en een positief oordeel ontvangen als uitkomst van de instellingsaudit, kunnen de opleidingen lichter laten beoordelen. Uiteindelijk moet dit leiden tot een verlichting van de accreditatielast voor instellingen. De NVAO is door de Nederlandse minister van Onderwijs gevraagd te participeren in de gesprekken over de ontwikkeling van het nieuwe stelsel. In 2008 zullen in gezamenlijk overleg met de koepelorganisaties en instellin-

gen beoordelingskaders worden ontwikkeld en pilots worden uitgevoerd bij Nederlandse en Vlaamse hogeronderwijsinstellingen. Daarnaast zal de NVAO zich gaan richten op institutional research om de prestaties ('track records') van de instellingen te kunnen volgen en onderzoek te doen naar de kwaliteitsverbeterende functie van het accreditatiestelsel, in deze en in de volgende fase.

De toenemende aandacht voor differentiatie, zowel tussen opleidingen als tussen studenten, staat ook in de schijnwerpers. Steeds meer instellingen hebben oog voor het verschil in talenten van studenten en zijn bereid daar in het onderwijs rekening mee te houden, zoals blijkt uit het vormgeven van Colleges, masterclasses en *honourstrajecten*. De NVAO ondersteunt deze ontwikkelingen.

In internationaal opzicht richt de aandacht zich op het vergroten van de mobiliteit van studenten. Een belangrijke bijdrage hiervoor vormen de internationale wederzijdse erkenningsovereenkomsten van accreditatiebesluiten (zie hoofdstuk 4). De NVAO streeft er naar om het aantal van deze overeenkomsten uit te breiden. Om dat te bereiken is het ook van belang dat in panels meer buitenlandse experts worden opgenomen, die kunnen beoordelen of een opleiding internationaal aan de maat is. De NVAO zal de deelname van internationale experts en buitenlandse VBI's bij het samenstellen van panels zo veel mogelijk stimuleren. Een andere schakel om de mobiliteit van studenten te vergroten, is een goede informatievoorziening. De NVAO ontwikkelt daarvoor een internationaal register van opleidingen dat via internet toegankelijk is (Crossroads.eu, zie hoofdstuk 4).

Tot slot bestaat binnen het hogeronderwijsveld behoefte aan een goede methodiek voor het internationale benchmarken van opleidingen. Internationaal groeit tevens het besef dat opleidingen op een efficiënte wijze kunnen worden vergeleken op grond van hun *intended and achieved learning outcomes*. Binnen de Nederlandse en Vlaamse instellingen bestaat behoefte aan verduidelijking van dit concept. De NVAO zal hier het komend jaar extra aandacht aan besteden.

2 Resultaten kernproces

2.1 Accreditatie

Het totaal aantal accreditatieaanvragen is in 2007 bijna verdubbeld in vergelijking met het jaar daarvoor. De NVAO heeft in het verslagjaar in totaal 646 accreditatieaanvragen (523 Nederlandse en 123 Vlaamse) behandeld tegen 378 aanvragen in 2006, 371 in 2005 en 232 in 2004.

2.1.1 Nederland

In 2007 heeft de NVAO op 523 accreditatieaanvragen voor Nederlandse opleidingen 514 positieve accreditatiebesluiten genomen. De meeste besluiten positieve besluiten (350) hadden betrekking op universitaire opleidingen.

De minder positief verlopen besluitvorming van Nederlandse aanvragen betrof hoofdzakelijk hbo-bacheloropleidingen. Hierover werden zes negatieve besluiten genomen. Het gaat hierbij om twee besluiten in de sector Economie, twee in de sector Gedrag en Maatschappij en twee in de sector Gezondheidszorg. Tevens is er één VBI-rapport afgekeurd van een hbo-bacheloropleiding in de sector Onderwijs en Lerarenopleiding van een niet-bekostigde instelling. Twee wo-master aanvragen zijn teruggetrokken.

Opvallend is wel dat voor een groot aantal in CROHO geregistreerde opleidingen, waarvan de accreditatietermijn verliep op 31.12.2007, door de betrokken instelling geen accreditatieaanvraag is ingediend. Vooral vanuit het aangewezen onderwijs is dat het geval. Van de meer dan 340 in CROHO geregistreerde opleidingen van aangewezen instellingen werden er amper een twintigtal aanvragen ontvangen. Meer dan 300 van deze opleidingen kunnen derhalve vanaf 2008 niet meer worden aangeboden. In meerdere gevallen betreft het het volledige aanbod van de betrokken aangewezen instelling.

De NVAO heeft voor een zestigtal positief beoordeelde opleidingen zogenoemde side letters naar de betrokken instellingen gestuurd, waarin ze haar zorg uitspreekt voor de toekomstige ontwik-

keling van de opleiding. De belangrijkste aandachtspunten daarbij waren het niveau van de scripties, de vakinhoud en het kennisniveau (bij hbo-opleidingen), de lage studielast, de kleinschaligheid, de instroomeisen (bij masteropleidingen) en de kwaliteit of kwantiteit van het personeel.

De universiteiten hebben in het verslagjaar de meeste aanvragen ingediend (351 aanvragen), gevolgd door de hogescholen (144 aanvragen). De niet-bekostigde instellingen dienden 28 accreditatieaanvragen in. Voor de universiteiten en de hogescholen geldt dat respectievelijk bijna 100 procent en 97 procent van de aanvragen positief zijn beoordeeld. Van de niet-bekostigde instellingen heeft 86 procent een positieve beoordeling gekregen.

De sector Taal en Cultuur was in het verslagjaar het best vertegenwoordigd (37 procent, 189 aanvragen), op enige afstand gevolgd door de sector Gedrag en Maatschappij (18 procent, 93 aanvragen) en de sectoren Economie (13 procent, 67 aanvragen). De overige sectoren namen ieder minder dan 10 procent voor hun rekening.

2.1.2 Vlaanderen

In 2007 heeft de NVAO voor Vlaanderen 123 accreditatieaanvragen afgerond. Het gaat hier bijna om een verviervoudiging ten opzichte van 2006 (42 besluiten). Voor 120 aanvragen heeft dit in 2007 geleid tot een positieve beoordeling. De aanvragen zijn redelijk gespreid over de sectoren.

De meeste aanvragen betroffen masteropleidingen (49 aanvragen), gevolgd door de academisch gerichte bacheloropleidingen (38 aanvragen).

Drie opleidingen hebben een negatief besluit ontvangen. Het betreft twee masters en één academische bachelor. Voor Vlaanderen zijn er geen rapporten afgekeurd.

De NVAO heeft voor twaalf positief beoordeelde opleidingen side letters naar de betrokken

instellingen gestuurd. De belangrijkste aandachtspunten daarbij waren de kwaliteit van de scripties en het gerealiseerde niveau, de kleinschaligheid en de kwantiteit van het personeel.

Ook in Vlaanderen hebben de universiteiten in 2007 de meeste aanvragen ingediend (91 aanvragen). Vanuit hogescholen kwamen 24 aanvragen en 8 vanuit geregistreerde instellingen.

2.2 Bijzondere (kwaliteitsken)merken

2.2.1 Nederland

In juli 2006 heeft de NVAO voor Nederland nieuwe beleidslijnen vastgesteld voor het bepalen van bijzondere kwaliteitskenmerken, mede in vervolg op een discussiebijeenkomst met vertegenwoordigers van Nederlandse hogeronderwijsinstellingen, VBI's en brancheorganisaties. Het beoordelen van bijzondere kwaliteitskenmerken wordt onderscheiden in het toetsen van 'bijzondere kenmerken' en het toetsen van 'bijzondere kwaliteit'. Bij het beoordelen van een 'bijzonder kenmerk' wordt uitgegaan van 'concretisering' en 'onderscheidend karakter'. Opleidingen en VBI's kunnen vooraf afspraken maken over de essentie waarop dit wordt aangetoond en getoetst. De NVAO valideert de systematiek en methodiek van de VBI-beoordeling. Het kwaliteitscriterium 'bijzondere kwaliteit' heeft te maken met de excellentie van een bepaald facet.

In Nederland heeft de NVAO in 2007 vijf verschillende bijzondere kenmerken toegekend aan in totaal zeven opleidingen. De kenmerken betroffen 'duurzame ontwikkeling', 'internationalisering', 'de vormgeving en integratie van Evidence Based Practice in het curriculum', 'imagineering' en 'intercultural learning - diepere dimensies van internationalisering'. Het betreft hier bijzondere kenmerken die oorspronkelijk als bijzonder kwaliteitskenmerk waren aangevraagd.

Daarnaast heeft de NVAO vier maal het keurmerk 'bijzondere kwaliteit' toegekend. Dit betrof eenmaal het facet 'eisen hbo' bij het onderwerp 'inzet van personeel', eenmaal het facet 'rendementen' en tweemaal het facet 'gerealiseerd niveau'. De eerste toekenning voor bijzondere

kwaliteit is op 19 oktober 2007 uitgereikt tijdens een bijeenkomst in Heerlen aan Hogeschool Zuyd voor de hbo-bacheloropleiding Fysiotherapie (facet 'eisen hbo' bij het onderwerp 'inzet van personeel').

2.2.2 Vlaanderen

In Vlaanderen heeft de NVAO in 2007 twee bijzondere kwaliteitskenmerken toegekend aan in totaal drie opleidingen. Het betreft de kenmerken 'oriëntatie: community orientation en social accountability' en 'de maatschappelijke impact van de netwerkorganisatie'.

2.3 Toets nieuwe opleiding

2.3.1 Nederland

In 2007 zijn in Nederland 102 aanvragen voor een toets nieuwe opleiding afgehandeld (2006: 91; 2005: 59), waarvan 37 aanvragen van bekostigde hogescholen en 25 aanvragen van universiteiten. Deze verdeling is vrij constant vergeleken met voorgaande jaren. Niet-bekostigde instellingen dienden 40 aanvragen in. Van de 102 aanvragen hebben 75 aanvragen (74 procent) geleid tot een positief besluit (2006: 70 procent; 2005: 75 procent en 2004: 50 procent).

Van het totaal aantal van 75 positieve besluiten nam de NVAO in het verslagjaar 49 positieve besluiten voor hbo- en wo-masteropleidingen tegenover 'slechts' 26 positieve besluiten voor hbo- en wo-bacheloropleidingen. Het - opnieuw - hoge aantal wo-masteropleidingen onder de aanvragen is onder meer een gevolg van de overgangsregeling wo waardoor veel toetsingsaanvragen voor nieuwe opleidingen zijn ingediend voor bestaande opleidingen.

Anders dan voorgaande jaren is het aantal soortgelijke aanvragen binnen een bepaald domein. Zo is een aantal nieuwe hbo-bachelors gestart in de Verloskunde, Retail and Small Business en Toegepaste Psychologie. Dezelfde tendens is merkbaar bij de professionele master met een aantal nieuwe masters in Kunsteducatie en Leadership in Education. Voor de wetenschappelijke master geldt dat bijna de helft van de

positief beoordeelde opleidingen specialistische juridische masters zijn. De vrij sterke vertegenwoordiging van de domeinen Management, Communicatie en Economie zoals vastgesteld in vorige jaren is duidelijk verminderd.

Na een positieve toetsing door de NVAO volgt de macrodoelmatigheidstoets door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Uiteindelijk kan ruim de helft van het totaal aantal nieuwe opleidingen daadwerkelijk starten. Een kwart haalt de kwaliteitstoets niet en nog eens een kwart voldoet niet aan de doelmatigheidstoets. Juist omdat een aanzienlijk aantal opleidingen deze laatste horde niet kan nemen, wil Nederland de volgorde wijzigen en de kwaliteitstoets na de doelmatigheidstoets laten plaatsvinden. Hiermee sluit het toetsingsproces in Nederland nauwer aan bij de werkwijze in Vlaanderen waar deze volgorde al wordt toegepast.

2.3.2 Vlaanderen

In 2007 zijn negen Vlaamse aanvragen voor een toets nieuwe opleiding behandeld (2006: 13) waarvan drie aanvragen zijn goedgekeurd (twee opleidingen zijn niet-ontvankelijk verklaard en vier aanvragen zijn teruggetrokken). Het aantal toetsingsaanvragen voor nieuwe opleidingen uit Vlaanderen zal verder dalen als gevolg van het overheidsbeleid dat het starten van nieuwe opleidingen tot 1 september 2011 ontmoedigt.

2.3.3 Ervaringen van panelleden

Vijf jaar terug is de NVAO gestart met het toetsen van nieuwe opleidingen. Inmiddels zijn ruim 400 aanvragen behandeld waarvan de toetsing heeft geresulteerd in circa 250 positieve besluiten en een 150-tal negatieve adviezen. Het toetsen van nieuwe opleidingen gebeurt in het overgrote deel van de aanvragen door panels van onafhankelijke deskundigen die zijn samengesteld door de NVAO. Instellingen kunnen ook

aanvragen indienen vergezeld van een VBI-rapport. Bij het toetsingsproces zijn de afgelopen jaren meer dan 300 panelleden en een 20-tal externe secretarissen betrokken geweest. De NVAO vindt het belangrijk de betrokken panelleden regelmatig te vragen naar hun ervaringen met het toetsen van nieuwe opleidingen.

In 2007 is een honderdtal panelleden benaderd met het verzoek een schriftelijke enquête in te vullen. De respons was groot - 62% van de aangeschreven panelleden heeft de enquête ingevuld - en overwegend positief met een score 3,49 op een schaal van 4. De hoogste score (3,83) werd toebedeeld aan de participatie van panelleden aan de gesprekken tijdens het locatiebezoek; de laagste score (2,87) ging naar de kwaliteit van het aanvraagdossier.

Evenals in 2006 is de enquête is op 5 november 2007 gevolgd door een rondetafelgesprek met ervaren panelvoorzitters en -leden. Onderwerp van gesprek waren de vijf meest in het oog springende kritiekpunten: de vaak gebrekkige kwaliteit van het aanvraagdossier; de aanvullende informatie van de opleiding naar aanleiding van vragen van het panel ter voorbereiding op het locatiebezoek; de matige inbreng van het beroepenveld aan de gesprekken tijdens het locatiebezoek; de te grote tijdsinvestering van de panelleden en het ongewenste lange tijdsverloop tussen aanvraag en besluit.

Uit de bespreking is naar voren gekomen dat een goed samengesteld aanvraagdossier cruciaal is voor een vlot verloop van de toetsing, en daarmee voor de behandeltermijn. Door verschillende oorzaken¹ kunnen niet alle aanvragen binnen zes maanden worden afgehandeld. Een lang proces leidt tot ergernis bij zowel de instellingen als bij de panelleden. De NVAO tracht daarom de samenstelling van het panel zo veel mogelijk uiterlijk twee maanden na ontvangst van de aanvraag rond te hebben zodat het toetsingsproces vlotter kan verlopen.

¹ Onvolledig aanvraagdossier; vertraging van de procesgang bij NVAO tijdens piekperiodes; geen onmiddellijke beschikbaarheid van panelleden (buitenlands verblijf, vakantie, ziekte, et cetera); vakantieperiode instelling; aanvullende vragen van het panel; aanhouden besluitvorming door NVAO (wanneer instellingen niet direct of niet meer reageren naar aanleiding van een negatief advies en het dossier stil valt) of aanhouden besluitvorming door instelling.

2.4 Onderzoeksmasters en verlengde masters

2.4.1 Onderzoeksmasters

Onderzoeksmasters leiden talentvolle studenten op voor een hoogwaardige onderzoekscarrière, zowel binnen de universiteit als in de private en publieke onderzoekssector. De opleiding wordt gegeven door en onder verantwoordelijkheid van gekwalificeerde onderzoekers die beschikken over uitmuntende onderzoeksomgevingen. De NVAO wordt geadviseerd door de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) die op alle wetenschapsgebieden internationale commissies met gezaghebbende wetenschappers heeft benoemd.

Voor bestaande opleidingen heeft de NVAO op 12 oktober 2007 het accreditiekader met domeinspecifieke uitwerking voor onderzoeksmasters vastgesteld (voor nieuwe opleidingen geldt het toetsingskader nieuwe opleidingen: domeinspecifieke uitwerking voor onderzoeksmasters van september 2004).

De NVAO heeft in Nederland sinds de zomer van 2003 in totaal 155 onderzoeksmasters behandeld waarvan 119 aanvragen een positief besluit en advies hebben gekregen. In 2007 zijn 5 aanvragen (2006: 10; 2005: 27) behandeld die allen (2006: 7; 2005: 17) een positief besluit en advies hebben gekregen.

In 2006 is de NVAO een enquête gestart onder de instellingen die een onderzoeksmaster hebben ingediend. De enquête maakte deel uit van een groter onderzoek om drie jaar na de invoering van dit nieuwe type masteropleiding de verschillende ervaringen en reflecties in kaart te brengen. De resultaten van de enquête zijn, samen met de resultaten van de op 5 juni 2007 georganiseerde eerste landelijke conferentie over *research masters: de onderzoeksmaster in het universitaire landschap*, eind 2007 gebundeld in de publicatie *Research Master Review 2007; de verkenning van een nieuw domein*.

Uit de *Research Master Review* blijkt onder meer dat de onderzoeksmaster wordt gezien als

een verrijking van het universitaire opleidingslandschap, die meer bekendheid zou moeten krijgen en voor getalenteerde studenten een extra uitdaging kan betekenen. De kwaliteit is zeer hoog en moet zo blijven. Om de instroom in deze opleiding te stimuleren, zou de onderzoeksmaster kunnen worden geprofileerd als een zelfstandig type masteropleiding met een eigen intrinsieke waarde; dus meer als een opleiding die een oriëntatie op onderzoek biedt, en minder als definitieve keuze voor het beroep van onderzoeker. Een toenemende instroom in deze opleiding ondersteunt tevens het beleid om de prestaties in het (hoger) onderwijs te doen stijgen, en daarmee de Nederlandse productiviteit te verbeteren.

2.4.2 Verlengde masters

In 2007 zijn 8 aanvragen (2006: 11; 2005: 1) voor het beoordelen van een verlengde master behandeld. Alle aanvragen (2006: 4; 2005: 1) konden positief worden beoordeeld. Nederlandse universiteiten kunnen sinds 2003 voor een bepaalde master in het wetenschappelijk onderwijs aanvragen indienen voor tweejarige programma's, met bijbehorende studiefinancieringrechten voor studenten. De NVAO heeft hiervoor op verzoek van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap twee protocollen opgesteld. Een protocol voor specifieke opleidingen op het gebied van de internationale rechtsvergelijking en de opleidingen taal en cultuur met een bijzonder moeilijk schrift. Het tweede protocol geldt voor de overige wetenschappelijke masteropleidingen die hun bestaande opleiding willen verlengen van één naar twee jaar. Sinds enkele jaren moeten alfa-, gamma-, bèta-, technische en landbouwkundige opleidingen aantonen dat tweejarige curricula noodzakelijk zijn, als gevolg van een wijziging in de Wet op het hoger onderwijs en onderzoek (WHW) die aan deze opleidingen geen speciale rechten meer toekent.

2.5 Problematische onderwerpen in accreditaties

De NVAO heeft inmiddels rond 2000 besluiten genomen over accreditaties en toetsen nieuwe opleiding. Dat levert een schat aan informatie op en maakt het ook mogelijk aandacht te vragen

voor een aantal specifieke onderwerpen, waarover de NVAO zorgen heeft. Een aantal problematische onderwerpen geldt voor zowel het Nederlandse als het Vlaamse hoger onderwijs, terwijl andere onderwerpen specifiek voor Nederland of Vlaanderen gelden. In onderstaand overzicht staan deze onderwerpen gerangschikt. Het gaat hier uitdrukkelijk om een situatieschets. Op een aantal terreinen zijn instellingen en opleidingen bezig met beleid dat de geconstateerde zorgpunten moet wegnemen.

2.5.1 Problematisch in Nederland en Vlaanderen

Te kleine studentenaantallen. Een behoorlijk aantal opleidingen in Nederland en Vlaanderen (zowel in de bachelor- als in de masterfase) wordt geconfronteerd met kleine studentenaantallen. In de accreditierapporten wordt herhaaldelijk gewezen op het risico dat de bestaande van de betreffende opleidingen te kort gaat schieten. Het is dan vrijwel ondoenlijk om de voor een opleiding noodzakelijke breedte in deskundigheden van het onderwijzende personeel te garanderen. In de praktijk leidt dit ofwel tot onderbemensing ofwel tot allerlei kunstgrepen, waarin personeel vanuit een andere thuisbasis onderwijs toelevert aan een opleiding. Dat gaat dan soms gepaard met een gebrek aan samenhang binnen een curriculum en met het vrijwel ontbreken van een vaste kernstaf.

In Vlaanderen worden inmiddels voorstellen ontwikkeld om te komen tot een rationalisatie van het aantal opleidingen, onder regie van de verantwoordelijke minister. In Nederland wordt regelmatig aangedrongen op zelf-regulering door de gezamenlijke instellingen, maar gezien het continu grote aantal nieuwe opleidingen dat wordt aangevraagd, lijkt dit kwantitatief geen zoden aan de dijk te zetten. Bovendien wordt vanwege marketing-overwegingen voortdurend gezocht naar nieuwe 'niches';

Te lage rendementen. Vlaanderen en Nederland hebben beide te maken met hoge uitvalpercentages in de eerste jaren van de studie. Hoewel van aankomende studenten mag worden verwacht dat zij zich terdege verdiepen in de inhoud, de moeilijkheidsgraad en de onderwijs-

kundige benadering van opleidingen, is het aantal studenten dat teleurgesteld afhaakt, groot. Voor een deel moeten de opleidingen zich dat aantrekken, omdat de voorlichting vaak een te rooskleurig beeld over de opleiding schetst: kwantiteit lijkt nogal eens de drijfveer te zijn bij het binnenhalen van studenten.

Daarnaast zijn opleidingen te beperkt geïnteresseerd in mogelijke deficiënties van de binnenkomende studenten. Klachten over een tekortschietend kennisniveau van startende studenten leiden lang niet altijd tot remediërende activiteiten van de betreffende opleidingen. Vooral allochtone jongeren en jongeren met andere vooropleidingen dan HAVO en VWO (Nederland) en ASO en TSO (Vlaanderen) stuiten hier op problemen.

Panels tonen zich met regelmaat onthutst over het gemak waarmee lage rendementcijfers worden geaccepteerd en vergoelikt, en verwijten de opleidingen tevens zich weinig ambitieus op te stellen waar het gaat om streefcijfers;

Gebrek aan (internationale) benchmarking. Nogal wat Nederlandse en Vlaamse opleidingen tonen weinig interesse in een (internationale) vergelijking van de te bereiken eindkwalificaties. Veel opleidingen lijken naar binnen gericht, terwijl buitenlandse vergelijkingen als niet mogelijk of niet zinvol worden afgedaan. Dat is echter slechts in zeer beperkte mate waar. De instellingen lopen op papier over van internationale aspiraties, maar de werkelijkheid steekt daar schril tegen af. Juist deze aspiraties en de ambities van de Vlaamse en Nederlandse overheden zouden aanleiding moeten zijn om gedegen vergelijkingen te maken van het in internationaal perspectief te bereiken eindniveau. Nederlandse en Vlaamse instellingen en opleidingen zouden voorop moeten lopen bij het bepalen van standaarden en deze niet slechts als gegevenheden accepteren.

2.5.2 Specifiek Nederlandse problemen

Een van de opmerkelijkste Nederlandse problemen betreft de studielast. Zowel in het WO als in het HBO leveren studenten aanzienlijk minder studie-inspanning dan door de opleidingen wordt geprogrammeerd. Dit studiegedrag wordt niet alleen in de visitierapporten

vermeld, maar is ook bekend uit allerlei ander onderzoek. De eind jaren '90 opgekomen aandacht voor 'studeerbaarheid' heeft wel degelijk belangrijke onderwijs-organisatorische effecten gehad, maar kan ook geleid hebben tot een beperking van de moeilijkheidsgraad van opleidingen. Studenten klagen met regelmaat over te weinig uitdaging. Daarnaast valt te constateren dat bepaalde interpretaties van 'zelfstandig leren' tot een zodanig laag aantal contacturen hebben geleid, dat studenten moeite hebben om de vereiste studie-inspanning zelfstandig op te brengen;

De opleidingsgraad van HBO-docenten is gemiddeld genomen laag. Dat blijkt niet alleen uit het zeer geringe aantal gepromoveerde docenten, maar ook uit het feit dat een groot deel van de HBO-docenten (nog) geen mastergraad heeft. Het gaat daarbij niet zozeer om het ontbreken van onderwijskundige kennis, maar vooral om het ontbreken van vakspecifieke kennis op voldoende hoog niveau. Dat kan met name een probleem worden bij het vormgeven van professionele masteropleidingen, waar het HBO grote (en terechte) ambities koestert. De NVAO constateert echter ook een sterk toegenomen aandacht voor het scholingsniveau van de docenten;

Het bepalen van het masterniveau in professionele masteropleidingen. De NVAO heeft de afgelopen jaren veel nieuwe professional masteropleidingen beoordeeld, alsmede de omzetting van voormalige 'voortgezette opleidingen' naar masters. Regelmatig zoeken 'aanvragers' nog naar de juiste definiëring van het masterniveau. Het gaat daarbij in lang niet alle gevallen om een verbinding met onderzoek (hoewel veel opleidingen dat wel ambiëren), maar om een verbinding tussen de complexiteit van de beroepsuitoefening en de opleiding. De oriëntatie is dus anders dan bij academische masters, maar het niveau - zoals in internationaal verband afgesproken door middel van de Dublin-descriptoren - moet absoluut worden behaald;

De lerarenopleidingen. In Nederland woedt volop debat over het niveau van de lerarenopleidingen, op alle niveaus. De PABO's stonden een

aantal jaren geleden volop in de schijnwerpers, toen een kritisch visitatierapport was verschenen. Maar ook de rapporten over de eerste - en tweedegraads opleidingen in het HBO, en die over de universitaire lerarenopleidingen brachten voldoende zwakke plekken aan het licht. De verantwoordelijke bewindspersonen hebben daarom met de koepels een beleidsagenda lerarenopleidingen opgesteld, die vanaf 2006 geïmplementeerd is. De lerarenopleidingen moeten in 2009 worden geaccrediteerd. Vanwege het grote maatschappelijke belang van de sector zal de NVAO nauwkeurig toezien op de juistheid van de visitatieprocedure en de argumentatie van de oordelen.

2.5.3 Specifiek Vlaamse problemen

De ma-na-ma's. De master-na-masteropleidingen hebben duidelijk moeite met het bepalen van de oriëntatie. Door de beslissing van de Vlaamse regering dat alle masteropleidingen academisch georiënteerd dienen te zijn, moet een aantal ma-na-ma's het voornamelijk beroepsgeoriënteerde profiel omzetten in een meer academisch profiel. Dat kost tijd en de visitatiecommissies hebben in een aantal gevallen aangegeven voldoende vertrouwen te hebben in die omzetting, maar hebben ook een paar keer duidelijke negatieve totaaloordelen uitgesproken. Een aantal opleidingen zal daarom naar verwachting uit het opleidingsaanbod verdwijnen;

Van een aantal relatief nieuwe professional bacheloropleidingen dient het domeinspecifieke kader beter doordacht en vervolgens geïmplementeerd te worden.

Pas onlangs zijn voor een aantal opleidingen de beschrijvingen van de eindtermen van deze opleidingen goed ter hand genomen en het is in het beoordelingsproces duidelijk geworden dat zowel de afstemming met het beroepenveld, de eigen profilering als een internationale vergelijking van de eindtermen, nog veel aandacht zullen vragen. De kwaliteit van de betreffende opleidingen zal daar veel baat bij hebben;

De academisering van de voormalige twee cyclusopleidingen van de hogescholen is voor alle betrokkenen een belangrijk

punt van aandacht. De verwevenheid van onderwijs en onderzoek zal in 2013 ten laatste op academisch niveau moeten zijn gekomen. Voor veel opleidingen betekent dit dat investeringen nodig zijn voor onderzoekstijd, voor in onderzoek getrainde menskracht en voor apparatuur en faciliteiten. Met bijzonder veel aandacht zal

gekeken worden naar de academisering van het kunstonderwijs. Na jarenlange discussies zijn onlangs in een ministeriele nota de contouren van het geacademiseerde kunstonderwijs vastgelegd. De instellingen zullen deze de komende jaren in de opleidingen moeten incorporeren.

2.6 Tabellen

2.6.1 Nederland

Afgehandelde accreditatieaanvragen Nederland in 2007

Afgehandeld per 31 december 2007

	Totaal	Positief	Terug- getrokken	Negatief	Rapport afgekeurd
Economie	67	65	-	2	-
Gedrag en Maatschappij	93	91	-	2	-
Gezondheidszorg	31	29	-	2	-
Kunsten	12	12	-	-	-
Landbouw en natuurlijke omgeving	44	44	-	-	-
Natuurwetenschappen	27	26	1	-	-
Onderwijs en lerarenopleiding	22	20	1	-	1
Rechtsgeleerdheid	6	6	-	-	-
Taal en cultuur	189	189	-	-	-
Techniek	32	32	-	-	-
Totaal	523	514	2	6	1
Universiteiten	351	350	1	-	-
Hogescholen	144	140	-	4	-
Niet-bekostigde instellingen	28	24	1	2	1
Totaal	523	514	2	6	1
Bachelor hbo	129	122	-	6	1
Master hbo	26	26	-	-	-
Bachelor wo	154	154	-	-	-
Master wo	214	212	2	-	-
Totaal	523	514	2	6	1

Afgehandelde aanvragen toets nieuwe opleiding Nederland in 2007

Afgehandeld per 31 december 2007

	Totaal	Positief	Terug getrokken	Negatief (met bezwaar)
Economie	31	20	10	1
Gedrag en Maatschappij	21	13	8	-
Gezondheidszorg	10	8	2	-
Kunsten	7	5	2	-
Landbouw en natuurlijke omgeving	3	2	1	-
Natuurwetenschappen	-	-	-	-
Onderwijs en lerarenopleiding	6	6	-	-
Rechten	13	12	1	-
Taal en cultuur	6	4	2	-
Techniek	5	5	-	-
Totaal	102	75	26	1
Universiteiten	25	23	2	-
Hogescholen	37	26	11	-
Niet-bekostigde instellingen	40	26	13	1
Totaal	102	75	26	1
Bachelor hbo	36	24	12	-
Master hbo	33	21	11	-
Bachelor wo	2	2	-	-
Master wo	31	28	3	-
Totaal	102	75	26	1

Afgehandelde aanvragen onderzoeksmasters Nederland in 2007

Afgehandeld per 31 december 2007

	Totaal	Positief	Teruggetrokken
Gedrag en Maatschappij	2	2	-
Taal en cultuur	1	1	-
Rechten	1	1	-
Natuurwetenschappen	1	1	-
Totaal	5	5	-
Universiteiten	5	5	-
Totaal	5	5	-

Afgehandelde aanvragen verlengde masters Nederland in 2007

Afgehandeld per 31 december 2007

	Totaal	Positief	Teruggetrokken	Negatief
Natuurwetenschappen	1	1	-	-
Taal en cultuur	1	1	-	-
Techniek	2	2	-	-
Gezondheidszorg	4	4	-	-
Totaal	8	8	-	-
Universiteiten	7	7	-	-
Aangewezen	1	1	-	-
Totaal	8	8	-	-

Afgehandelde accreditatieaanvragen Vlaanderen in 2007

Afgehandeld per 31 december 2007

	Totaal	Positief	Terug- getrokken	Negatief	Rapport afgekeurd
Biomedische wetenschappen	10	10	-	-	-
Economische en toegepaste economische wetenschappen	7	7	-	-	-
Gecombineerde studiegebieden	14	12	-	2	-
Geneeskunde	10	10	-	-	-
Godgeleerdheid, godsdienst- wetenschappen en kerkelijk recht	11	10	-	1	-
Psychologie en pedagogische wetenschappen	4	4	-	-	-
Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen	8	8	-	-	-
Sociale gezondheids- wetenschappen	6	6	-	-	-
Toegepaste biologische wetenschappen	8	8	-	-	-
Toegepaste wetenschappen	1	1	-	-	-
Wetenschappen	13	13	-	-	-
Wijsbegeerte en moraalwetenschappen	6	6	-	-	-
Gezondheidszorg	13	13	-	-	-
Handelswetenschappen en bedrijfskunde	11	11	-	-	-
Geen	1	1	-	-	-
Totaal	123	120	-	3	-
Universiteiten	91	89	-	2	-
Hogescholen	24	24	-	-	-
Geregistreerde instellingen	8	7	-	1	-
Niet geregistreerde instellingen	-	-	-	-	-
Totaal	123	-	-	-	-
Professioneel gerichte bachelor	24	24	-	-	-
Academisch gerichte bachelor	38	37	-	1	-
Master	49	47	-	2	-
Master na Master	12	12	-	-	-
Totaal	123	120	-	3	-

Afgehandelde aanvragen toets nieuwe opleiding Vlaanderen in 2007

Afgehandeld per 31 december 2007

	Totaal	Positief	Teruggetrokken	Niet ontvankelijk
Muziek en podiumkunsten	1	-	1	-
Geneeskunde	2	-	-	2
Godgeleerdheid	3	1	2	-
Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen	2	1	1	-
Industriële wetenschappen en technologie en nautische wetenschappen	1	1	-	-
Totaal	9	3	4	2
Universiteiten	2	1	1	-
Hogescholen	2	1	1	-
Geregistreerde instellingen	3	1	2	-
Niet geregistreerde instellingen	2	-	-	2
Totaal	9	3	4	2
Professioneel gerichte bachelor	2	1	1	-
Academisch gerichte bachelor	2	1	2	1
Master	3	1	1	1
Master na Master	2	-	-	-
Totaal	9	3	4	2

3.1 Aanwijzingsprocedure

Een nieuwe instelling kan in Nederland een initiële bachelor- of masteropleiding aanbieden, wanneer zij wordt aangewezen door de minister van Onderwijs. Aanwijzing betekent dat een instelling, met uitzondering van het recht op bekostiging, dezelfde rechten krijgt als een bekostigde instelling.

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) heeft de NVAO een rol gegeven in de aanwijzingsprocedure voor hoger onderwijs, namelijk het beoordelen van de kwaliteit van het onderwijs. Daarnaast vraagt de staatssecretaris de Inspectie van het Onderwijs om advies over de vraag of de instelling voldoet aan de voorschriften die volgens de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) van toepassing zijn op aangewezen instellingen. Na deze adviezen neemt het ministerie van OCW een besluit. De staatssecretaris heeft de procedure als bedoeld in artikel 6.9 van de WHW nader uitgewerkt in de 'Beleidsregel aanwijzing instellingen voor hoger onderwijs' van 8 juli 2004 (gepubliceerd in het Gele katern nr. 13 van 28 juli 2004). De NVAO heeft haar werkwijze in het kader van de aanwijzingsprocedure toegelicht in het 'Protocol aanwijzingsprocedure' van 13 september 2004 (www.nvao.net).

In 2007 heeft de NVAO positief geadviseerd met betrekking tot de aanwijzing van E3 ICT te Maastricht; Stichting Beroepsopleiding Proces-industrie (BEPRO) te Leidschendam; Webster University te Leiden en de Federatie Belasting Academie BV (FBA) te Den Haag.

3.2 Associate-degreeprogramma's

In januari 2007 heeft de toenmalige staatssecretaris van OCW besloten dat 33 tweejarige Associate-degreeprogramma's (Ad-programma's) in september van dat jaar van start konden gaan. Met dit besluit kon deelronde 2B van de tweede pilotronde voor Associate-degree-

programma's worden afgesloten en daarmee ook deze pilotronde.

De NVAO heeft sinds de start van de pilotrondes in 2005 de kwaliteit van de aanvragen voor Ad-programma's beoordeeld. Uit de twee deelrondes zijn in totaal 57 pilots goedgekeurd. In maart heeft de NVAO een evaluatiebijeenkomst gehouden over de beoordeling van programma's voor vertegenwoordigers van instellingen, panels, werkgeversorganisaties en Nederlandse en Vlaamse overheden. Begin 2008 heeft de NVAO een accreditatiekader voor Ad-programma's ontwikkeld.

3.3 Hogeronderwijsregister

De NVAO is belast met het ontwikkelen en actualiseren van het Hogeronderwijsregister (HOR). Dit register bevat informatie over alle instellingen in het Vlaams hoger onderwijs en alle bachelor- en masteropleidingen die in Vlaanderen worden aangeboden. De eerste versie van het register ging in 2004 online. Daarna heeft de NVAO het register een grondige opknapbeurt gegeven en gesproken met vertegenwoordigers van hogeronderwijsinstellingen, de VLIR, de VLHORA, de Dienst Communicatie van het Departement Onderwijs, de Administratie Hoger Onderwijs, Centra voor Leerlingenbegeleiding, de Vlaamse Vereniging van Studenten (VVS) en de Vlaamse Scholierenkoepel (VSK) over de deelname aan en het gebruik van het HOR.

Eind 2006 is besloten voor het Hogeronderwijsregister een nieuw programma van eisen op te stellen om het register te laten overeenstemmen met de Europese databank die op het niveau van het European Consortium for Accreditation in higher education (ECA) wordt ontwikkeld. In 2007 is gestart met de nodige aanpassingen hiertoe, die in 2008 zullen leiden tot een verhoging van gebruiksgemak; uitgebreide zoekfuncties met meer mogelijkheden en geografische optie; doelgericht content management met verspreide gedelegeerde administratie (NVAO, instellingen, overheid, NARIC, VLIR en VLHORA); een database gestuurde

website, gekoppeld aan centrale database en integratie van nieuws- mailingsystemen. Tevens wordt in de mogelijkheid voorzien om vanuit het HOR elektronisch accreditatieaanvragen in te dienen en *marketing intelligences* te verzamelen.

3.4 Inspectietaken

In 2007 heeft de NVAO haar 'inspectietaken' kunnen afronden. Zoals in voorgaande jaarverslagen is vermeld, heeft de NVAO begin 2003 in de overgangssituatie van het visitatie- naar het accreditatiestelsel twee taken overgenomen van de Inspectie van het Onderwijs: a) de follow-up van visitaties-oude-stijl die eerder door de inspectie waren goedgekeurd en b) het beoordelen van visitaties-oude-stijl gepubliceerd in 2003 of later, inclusief de daaruit voortvloeiende follow-up. Twee jaar geleden heeft de NVAO de visitaties onder a) afgerond om zich daarna volledig te richten op a) de follow-up van visitaties-oude-stijl die eerder door de inspectie waren goedgekeurd, de zogenoemde evaluatie bestuurlijke hantering (EBH).

Eind 2007 heeft de NVAO alle EBH-trajecten kunnen afhandelen. Bij deze trajecten ging het om opleidingen waarbij de inspectie destijds 'ernstige tekortkomingen' had vastgesteld en waarbij de NVAO in de jaren 2003-2005 'substantiële verbeterpunten' heeft benoemd. De NVAO heeft alle betrokken opleidingen om een stand van zakennotitie gevraagd en grond daarvan en eventuele gesprekken beoordeeld of de instelling bestuurlijk adequaat (tijdig, terzake en toereikend) had gehandeld naar aanleiding van de kritiek van de visitatiecommissie.

Gedurende het hele 'inspectietraject' heeft de NVAO in totaal naar aanleiding van 48 visitaties 163 stand van zaken-notities gevraagd en ontvangen:

- 100 stand van zaken-notities op basis van 19 door de inspectie behandelde visitaties (voor 2003);
- 63 stand van zaken-notities op basis van 29 door de NVAO behandelde visitaties (2003-2005).

In drie op de vijf gevallen kon de NVAO op basis van de notitie vaststellen dat de instelling

bestuurlijk adequaat had gereageerd, al waren er in de meeste gevallen nog wel één of meer verbeterpunten; deze heeft de NVAO in brieven onder de aandacht gebracht. Bij twee op de vijf opleidingen was een gesprek noodzakelijk. Dit heeft bij drie opleidingen geleid tot een voortzetting van de EBH-procedure. Ook deze verlengde procedures zijn in 2007 afgerond. In tien gevallen was sprake van 'langdurig ernstige tekortkomingen', telkens bij door de NVAO behandelde visitaties. Deze kwalificatie kon na analyse van de stand van zaken-notitie en een gesprek met vertegenwoordigers van de betrokken instellingen en opleidingen worden opgeheven.

3.5 Opleiden in de school

Onderwijsinstellingen voor primair en voortgezet onderwijs en bve-instellingen leiden steeds vaker onderwijspersoneel op in de school of instelling. Op vraag van de minister van OCW hebben de Inspectie van het Onderwijs en de NVAO een gezamenlijk onderzoek uitgevoerd naar de kwaliteitsborging van deze vorm van werkplekleren. Dit heeft geresulteerd in drie publicaties.

Het eerste deel, een studie over de kwaliteitsborging van opleiden in de school, verscheen in mei 2007 en is vervolgens naar alle lerarenopleidingen verzonden. In deze studie somden NVAO en inspectie kwaliteitscriteria (gerelateerd aan het NVAO-accreditatiekader) en succesfactoren op voor opleiden in de school.

De praktijkstudie, deel II van het drieluik, bevat opleidingsportretten van zes opleidingscholen. Deze zes scholen en instellingen zijn geselecteerd uit de deelnemers aan de 'Dieptepilot opleiden in de school' van OCW. Inspectie en NVAO bezochten deze opleidingscholen en academische scholen in de periode mei tot juli 2007 om zich een beeld te vormen van opleiden in de school in de praktijk. Aan de hand van de in deel I beschreven kwaliteitscriteria is bekeken hoe de varianten van opleiden in de school vorm krijgen en hoe opleidingen en scholen omgaan met vraagstukken van kwaliteitsborging.

De laatste uitgave (deel III) bevat het advies van NVAO en inspectie voor het toezicht op opleiden in de school, bezien tegen de achtergrond van de geldende rolverdeling van de toezichthouders. Dit betreft ten eerste de specificaties die zijn aan te brengen in het NVAO-kader. De inspectie heeft in aansluiting daarop aangegeven welke toezichtactiviteiten zij in de komende periode in verband met opleiden in de school naar haar oordeel dient uit te voeren.

3.6 Ruim baan voor Talent

In 2007 heeft het ministerie van OCW de commissie 'Ruim Baan voor Talent' onder voorzitterschap van mr. A.H. Korthals verzocht een evaluatieonderzoek uit te voeren naar de experimenten die zes universiteiten en vijf hogescholen in het kader van de beleidsnotitie *Ruim Baan voor Talent* zijn gestart met selectie aan de poort en collegegeldverhoging voor opleidingen met een erkende evidente meerwaarde.

De commissie 'Ruim Baan voor Talent' heeft de NVAO gevraagd de experimenten te evalueren en hierbij het aspect meerwaarde te verduidelijken. Hiertoe heeft de evaluatiecommissie onder leiding van prof. dr. T. Sminia (commissie Sminia) in opdracht van de NVAO opleidingen beoordeeld die experimenteren met verschillende vormen van selectie voor excellente studenten (selectie aan de poort, collegegeldverhoging en honours programma's). De evaluatie richtte zich op de vraag of de bij het experiment betrokken opleidingen ook daadwerkelijk meerwaarde bieden. Na diverse schriftelijke informatieronden zijn hiertoe op 16 en 17 april 2007 bij de NVAO in Den Haag hoorzittingen georganiseerd voor de meest betrokken docenten, medewerkers en studenten van de aan de experimenten deel-nemende opleidingen. Het ging hierbij om een 'peeroordeel' van deskundigen over meerwaarde. Het kan daardoor voorkomen dat degenen die aan de experimenten hebben deelgenomen, deze hebben uitgevoerd zoals in het voorstel was aangekondigd, maar dat het oordeel van de NVAO op bepaalde onderdelen van het experiment niettemin negatief was.

In mei 2007 heeft de commissie Sminia haar eindrapport aan de commissie 'Ruim baan voor

talent' afgegeven. Deze heeft haar eindrapport *Wegen voor Talent* op 11 december 2007 aangeboden aan de minister van OCW. In 2008 wordt het rapport in de Tweede Kamer besproken.

3.7 Verbreding opleidingen

Twee of meer in het Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs (CROHO) geregistreerde opleidingen kunnen onder nadere voorwaarden tot één verbrede opleiding worden samengevoegd zonder het volgen van een procedure toets nieuwe opleiding, de zogenoemde planningsneutrale conversie.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) beoordeelt of de samenvoeging al dan niet leidt tot een nieuwe opleiding. De NVAO voert hiertoe een marginale toetsing uit en adviseert daarna de minister. Voor deze toetsing heeft de NVAO het '*Protocol verbreding opleidingen*' ontwikkeld. Wanneer de minister een positief besluit neemt, kan het instellingsbestuur de wijzigingen in het CROHO doorvoeren. Vanaf het ogenblik dat de eerste inschrijving van studenten in de verbrede opleiding mogelijk is, kunnen studenten zich niet meer inschrijven voor de oorspronkelijke opleidingen.

De procedure in het kort: het bevoegd gezag van de initiatiefnemende instelling dient bij de NVAO in te dienen:

- een verklaring planningsneutraal karakter;
- de programmatische onderbouwing inclusief:
 - opleidingsprogramma's van de oorspronkelijke opleidingen;
 - opleidingsprogramma van de nieuwe, verbrede opleiding.

In 2007 is een beperkt aantal verzoeken voor planningsneutrale conversie aan de NVAO voorgelegd. Het betreft aanvragen voor een verbrede hbo-bacheloropleiding (Applied Science) van Fontys Hogescholen; een verbrede wo-masteropleiding (Management) van de Open Universiteit Nederland; een verbrede wo-bacheloropleiding (Economics and Business) van de RU Groningen en een verbrede wo-bacheloropleiding (Moleculair Science & Technology) van de Universiteit Leiden en de TU Delft gezamenlijk.

Op de eerste drie verzoeken is door de NVAO in 2007 positief geadviseerd. De aanvraag van de Universiteit Leiden/TU Delft is in 2008 (positief) afgehandeld.

3.8 Vermindering accreditatielast

In 2006 heeft de NVAO in diverse bijeenkomsten met VBI's en instellingen gezocht naar mogelijkheden om de accreditatielast te verminderen ('ontbureaucratisering'). Afsproken is om het gezamenlijk vastgestelde concrete plan van aanpak met verschillende voorstellen te laten monitoren door een klankbordgroep met vertegenwoordigers van onder andere het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de koepel- en de studentenorganisaties in het hoger onderwijs. Het betrof hier onder meer maatregelen als het experimenteren met verschillende vormen van geclusterde beoordelingen, een kritische beschouwing van de operationalisering van VBI's door een werkgroep van de NVAO (hetgeen resulteerde in bijgestelde operationalisering) en gesprekken tussen de VBI-secretarissen en de beleidsmedewerkers van de NVAO.

De NVAO heeft in het kader van de voorbereiding op de externe review (zie paragraaf 5.1) haar interne procedures grondig onder de loep genomen en geëvalueerd. Andere zaken, zoals het omdraaien van de volgorde van de kwaliteitstoets door de NVAO en de macrodoelmatigheidstoets door het ministerie van OCW en het invoeren van een wettelijk gekaderd hersteltermijn, zijn afhankelijk van wetgeving. Deze punten zijn onderdeel van de begin 2008 door de minister van OCW gepresenteerde voorstellen voor aanpassingen van het accreditatiestelsel hoger onderwijs.

In 2007 is gesproken met vertegenwoordigers van hogeronderwijsinstellingen, instellingen op het gebied van kwaliteitszorg, koepelorganisaties en VBI's over de verschillende plannen. In het voorjaar zijn deze uitgewerkt in de werkdocumenten 'vermindering accreditatielast' en 'beoordeling varianten'. In haar zomeroverleg stelt de klankbordgroep vast dat het voorleggen van accreditatiepanels (in lijn met de procedure voor de VBI-panels voor het beoordelen van nieuwe

opleiding) op vrijwillige basis mogelijk is; het clusteren en scheiden van de beoordeling van proces en inhoud zich in de praktijk verder kunnen bewijzen; en het overleg tussen NVAO en VBI-secretarissen veel 'ruis' wegneemt. In de tweede helft van het jaar stonden vooral de ontwikkelingen op het gebied van het nieuwe accreditatiestelsel ('tweede fase') centraal.

In april 2009 wordt op uitnodiging van de Beneluxlanden de Europese ministeriële conferentie *Bologna+10* georganiseerd in Leuven/Louvain-la-Neuve. In dat jaar is de Bologna verklaring precies tien jaar oud. Nederland en Vlaanderen voeren een actief internationaliseringsbeleid op het gebied van hoger onderwijs. Daarbij gaat het om de inhoud van het onderwijs, het aantrekken van buitenlandse docenten en studenten, maar ook om de eigen studenten ervaring op te laten doen in het buitenland. De afspraken die in 1999 in Bologna zijn gemaakt - door intussen 46 Europese landen - om tegen 2010 een Europese hogeronderwijsruimte te creëren, zijn altijd krachtig ondersteund door de Vlaamse en Nederlandse overheden. Om de twee jaar komen de betrokken landen bijeen op een ministeriële conferentie om de stand van zaken en de programma's voor de komende jaren te bespreken: in 2001 in Praag, in 2003 in Berlijn, in 2005 in het Noorse Bergen en in mei 2007 in Londen.

De NVAO ontwikkelt een actief internationaliseringsbeleid om het Nederlandse en Vlaamse hoger onderwijs te faciliteren. De bekendheid met de wijze waarop in Vlaanderen en Nederland de kwaliteit van het hoger onderwijs wordt beoordeeld en geborgd, sterkt het vertrouwen bij buitenlandse partners en studenten. De ervaren erkenning van de kwaliteit van Nederlandse en Vlaamse universiteiten en hogescholen faciliteert studenten die naar het buitenland willen gaan en instellingen die buitenlandse partners zoeken. Samenwerking met en kennis van buitenlandse externe kwaliteitszorgorganisaties en -stelsels biedt bovendien mogelijkheden om te komen tot effectieve en efficiënte wijzen van beoordeling van allerlei vormen van internationale samenwerking, of het nu gaat om gezamenlijke opleidingen met of zonder *joint degree* of andere multinationale projecten.

4.1 Internationale activiteiten 2007

Een goede informatievoorziening aan studenten draagt bij tot het vergroten van de internationale mobiliteit van studenten. In dit kader

neemt de NVAO deel aan het ECA-project *Transparent European Accreditation decisions and Mutual recognition agreements* (TEAM) dat in oktober 2006 is gestart. In 2007 heeft de NVAO hard gewerkt aan het ontwikkelen van de internationale studiekeuzesite *Grossroads* (www.grossroads.eu) die in 2008 wordt gelanceerd. *Grossroads* biedt (aankomende) studenten, instellingen, erkenningsautoriteiten, werkgevers en andere geïnteresseerden Engelstalige informatie over accreditaties van leden van het European Consortium for Accreditation in higher education (ECA). Daarnaast wordt informatie verstrekt over de hogeronderwijsstelsels en kwalificatieraamwerken in diverse Europese landen. Ook de NVAO-besluiten zullen via *Grossroads* kunnen worden opgevraagd.

In april 2007 was de NVAO aanwezig bij een door de EVA (Danish Evaluation Institute) en OAQ (Organ für Akkreditierung und Qualitätssicherung der Schweizerischen Hochschulen) in Kopenhagen georganiseerde werkconferentie over interne kwaliteitszorg. De deelnemers waren vertegenwoordigers van de bij de European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA) aangesloten kwaliteitszorgagentschappen en accreditatieorganisaties. Tijdens de conferentie is overleg gevoerd over de mogelijkheden om als permanent netwerk betreffende interne kwaliteitszorg regelmatig bijeen te komen en samen te werken op het gebied van de verdere ontwikkeling van de eigen interne kwaliteitszorg.

In juni 2007 heeft de NVAO in Dublin drie bijdragen geleverd aan de *Workshop on Quality Assurance and Qualifications Frameworks* van de European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA). De focus lag op de band tussen de Dublin descriptors, nationale kwalificatieraamwerken en kwaliteitszorg.

In dezelfde maand kon de NVAO in Bonn een bijdrage leveren aan de workshop *Enhancing Quality Across Borders*, de International *DIES* Expert Workshop (Dialogue on Innovative Higher

Education Strategy) van de Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD) en de Hochschulrektorenkonferenz (HRK) waar ruim tachtig experts uit vijf continenten en 35 landen spraken over hun ervaringen in Europa, Zuid-Oost Azië, Zuid- en Centraal Amerika, Oost-Afrika en de Arabische wereld. De NVAO leverde een bijdrage in twee workshops waarin veel aandacht is besteed aan kwaliteitszorg, wederzijdse erkenning en de relatie tussen de nationale kwaliteitszorgsystemen, de regionale netwerken van kwaliteitszorgorganisaties en de mondiale organisatie.

Op 10 en 11 december 2007 zijn in Barcelona tijdens de conferentie *The benefits of mutual recognition of accreditation and quality assurance decisions* van het European Consortium for Accreditation in higher education (ECA) de eerste twaalf wederzijdse erkenningsovereenkomsten van accreditatiebesluiten en vier intenties om te komen tot wederzijdse erkenning ondertekend. De NVAO heeft wederzijdse erkenningsovereenkomsten getekend met AAC en FHR (Oostenrijk); CTI (Frankrijk); NOKUT (Noorwegen); OAQ (Zwitserland); PKA (Polen) en een intentie tot wederzijdse erkenning met ANECA (Spanje). De NVAO streeft er naar om het aantal van deze overeenkomsten in de toekomst uit te breiden.

Hoewel internationale gelijkwaardige erkenning van opleidingen, graden, studiepunten en diploma's een langdurig en ingewikkeld proces is, beschouwt de NVAO dit als een belangrijke stap voorwaarts. Om het vertrouwen te creëren dat voor wederzijdse erkenning nodig is, zijn in 2007 evenals in voorgaande jaren een aantal wederzijdse observaties van accreditatieprocedures alsmede vergelijking van standaarden met ECA partners uitgevoerd.

Bestuursleden en beleidsmedewerkers hebben verder op uitnodiging toespraken gehouden voor internationale bijeenkomsten in Engeland, Finland, Frankrijk, Kirgizië, Noorwegen, Senegal, Spanje, Wales en Zwitserland. Tevens zijn enkele internationale publicaties over het Nederlandse accreditatiestelsel en wederzijdse erkenning verschenen.

4.2 Internationale bezoeken 2007

De NVAO ontvangt in Den Haag regelmatig vertegenwoordigers van buitenlandse overheden en accreditatieorganisaties. Het aantal buitenlandse delegaties is in 2007 sterk toegenomen. In 2007 zijn presentaties gehouden voor delegaties uit onder andere Tunesië (als onderdeel van een Tempusproject (EvaFor) in het kader van de herstructurering van het Tunesische kwaliteitsbewakingssysteem voor het hoger onderwijs); Albanië (in het kader van het Technical Assistance Information Exchange Instrument van de Europese Commissie); het Graduate Institute of Higher Education van de Tamkang University te Taiwan; de Ethiopische Higher Education Relevance and Quality Agency (HERQA); de Poolse accreditatieorganisatie PKA; het International Committee van de Swedish Agency for Networks and Cooperation in Higher Education (NSHU); het Japanse Research Institute for Higher Education (RIHE) van de Universiteit van Hiroshima en de Zambiaanse Technical Education, Vocational and Entrepreneurship Authority (TEVETA). Verder zijn (in huis en in enkele gevallen bij een gastorganisatie in Nederland of Vlaanderen) delegaties ontvangen afkomstig uit Aruba, Kazachstan, Kirgizië, Moldavië, Nederlandse Antillen, Singapore, Tadzjikistan, Verenigde Staten, Zuid-Afrika en Zuid-Korea.

Bij internationale bijeenkomsten op het gebied van accreditatie, kwaliteitszorg en hoger onderwijs vertegenwoordigen bestuursleden en beleidsmedewerkers de NVAO en verzorgen zij presentaties. NVAO-delegaties bezochten in 2007 diverse accreditatie- en kwaliteitszorgorganisaties en vertegenwoordigers van instellingen en ministeries in Europa om verder kennis te nemen van hun ervaringen met de stelsels. In november 2007 heeft de NVAO meegewerkt aan het tweede Europese forum over kwaliteitszorg in het hoger onderwijs aan de La Sapienza universiteit in Rome.

4.3 Seminars accreditatie en internationalisering

NVAO organiseerde in 2007 twee seminars met als onderwerp accreditatie en internationalisering.

Het Vlaamse seminarie vond plaats op donderdag 25 oktober 2007 en was georganiseerd in samenwerking met de VLIR en de VLHORA. Er waren ongeveer tachtig deelnemers. Het seminarie focuste op de kwaliteit van internationaliseringsprocessen, de kwaliteit van gezamenlijke opleidingen zoals joint degrees & Erasmus Mundusopleidingen, de internationalisering in het accreditatiekader en de aanvaarding van diploma's.

Het Nederlandse seminarie vond plaats op donderdag 8 november 2007. Er waren ruim honderd deelnemers. Het seminarie focuste op de internationaliseringsdoelstellingen, met speciale aandacht voor wederzijdse erkenning; de gedragscode internationale studenten; de accreditatie van buitenlandse locaties van Nederlandse opleidingen en het bijzondere kenmerk 'internationalisering'.

4.4 Waarderingsonderzoek

Voorafgaand aan de seminars accreditatie en internationalisering heeft de NVAO bij de ingeschrevenen een waarderingsonderzoek uitgevoerd. Dit onderzoek wordt gezien als een nulmeting van de beoordeling door de stakeholders van de NVAO's internationaliseringsactiviteiten. Uit het waarderingsonderzoek blijkt ten eerste dat de stakeholders vooral de doelstellingen met betrekking tot de wederzijdse erkenning van accreditatiebesluiten en de automatische erkenning van diploma's erg belangrijk vinden. Ten tweede blijkt dat de stakeholders meer communicatie en informatie van de NVAO wensen met betrekking tot de ontwikkelingen op internationaal niveau en de internationaliseringsactiviteiten van de NVAO.

5 Kwaliteitszorg

5.1 Externe review

In 2007 zou de NVAO volgens planning drie evaluaties moeten ondergaan. Dit betrof een externe evaluatie in het kader van het lidmaatschap van ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education), waarbij toetsing aan de *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)* centraal staat; een evaluatie in het kader van ECA (European Consortium for Accreditation in higher education) en een eerste evaluatie van de NVAO in het kader van het Verdrag tussen Nederland en Vlaanderen.

Om de efficiëntie te verhogen en de bureaucratie te verlagen van de voorbereiding en uitvoering van deze evaluaties, is door het Comité van Ministers op 23 april 2006 besloten dat in 2007 één, internationaal georiënteerde, externe review zou plaatsvinden. Daarbij moest rekening worden gehouden met de eisen en voorwaarden geschild door elk van de verschillende evaluerende organisaties of opdrachtgevers. De review is uitgevoerd in opdracht en onder verantwoordelijkheid van het Comité van Ministers. In opdracht van het Comité van Ministers moest de externe review zo mogelijk voorstellen genereren die de verschillen in de Nederlandse en Vlaamse accreditatieregelgeving en -uitvoering kunnen verkleinen.

De voorbereiding op de externe review bestond uit het bespreken van het door de NVAO opgestelde conceptzelfevaluatie-rapport met diverse stakeholders van de NVAO: de medewerkers van de NVAO, de adviesraad en de VBI's/evaluatieorganen. Op grond van de inbreng van de stakeholders is de inhoud van het zelfevaluatie-rapport aangepast. Op deze manier werd een gedragen zelfevaluatie-rapport gecreëerd. Tevens heeft in mei 2007 een interne voorbereidingsbijeenkomst plaatsgevonden waarin met name de sterke en de zwakke punten van de NVAO en het accreditatiestelsel aan de orde kwamen.

In het zelfevaluatie-rapport van de NVAO werd ingegaan op het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen; de geschiedenis van de externe kwaliteitszorg in het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen; het functioneren van de NVAO; de accreditatiesystemen in Nederland en Vlaanderen; het internationaliseringsbeleid van de NVAO; de meerwaarde van de NVAO als binationale organisatie; de sterke punten van het accreditatiestelsel en de NVAO en de zwakke punten van het accreditatiestelsel en de NVAO.

Begin juni 2007 heeft een driedaags bezoek plaatsgevonden van een internationale evaluatiecommissie onder leiding van prof. dr. Helmut Konrad uit Oostenrijk. De evaluatiecommissie heeft in verschillende sessies gesproken met de stakeholders en de vertegenwoordigers van de NVAO en zelfs een bezoek aan een hogeronderwijsinstelling gebracht.

Het eindrapport van de commissie is verschenen in september 2007. De commissie constateert dat de NVAO op vrijwel alle punten geheel voldoet aan de *European Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area* van ENQA en de *Code of Good Practice* van ECA.

Op grond van dit resultaat heeft de NVAO een bestendinging van haar lidmaatschap van ENQA aangevraagd. De ENQA heeft het full membership van NVAO op 20 december 2007 goedgekeurd. Op grond van de resultaten van de review is de NVAO tevens gerechtigd om toe te treden tot het Europees Register voor Kwaliteitsagentschappen dat op 4 maart 2008 is opgericht. Daarnaast gaat de NVAO voort met het spelen van een vooraanstaande rol binnen het Europees Consortium van Accreditatieorganisaties, in eerste instantie gericht op wederzijdse erkenning van accreditatiebesluiten.

De commissie heeft in haar rapport een aantal aanbevelingen gedaan voor verbetering van het huidige accreditatiestelsel. De looptijd van dit stelsel is in Nederland beperkt tot en met 2009 en loopt in Vlaanderen nog door tot en met

2012. In dat licht bezien zal de NVAO in nauw overleg met de Nederlandse en Vlaamse stakeholders en overheden bespreken welke aanbevelingen van de commissie op een zinvolle wijze kunnen worden overgenomen. Dit betreft het toezien op gelijke behandeltermijnen voor Nederlandse en Vlaamse aanvragen; de systeembrede analyses van algemene issues en disciplinebrede vergelijkingen; het formaliseren van de lijnen met de stakeholders (en hierbij vanwege de fysieke afstand van de NVAO ten opzichte van de Vlaamse hogeroponderwijsinstellingen, extra aandacht schenken aan de contacten met de Vlaamse stakeholders); het intensiveren van de contacten met de VBI's en de evaluatieorganen om zoveel mogelijk 'ruis' uit het stelsel te halen; het eventueel opnemen van studenten in panels voor de toets nieuwe opleiding; het meer aandacht geven aan het trainen van panelleden door NVAO, VBI's en evaluatieorganen en het meer focus aanbrengen binnen het interne kwaliteitszorgbeleid van de NVAO.

De overige aanbevelingen in het rapport liggen buiten de macht van de NVAO. De NVAO heeft deze aan de Vlaamse en Nederlandse ministers van onderwijs voorgelegd.

De uitkomsten van de review zijn op 10 en 11 oktober 2007 besproken tijdens een interne NVAO-werkconferentie te Corsendonk, Turnhout.

5.2 Contacten met stakeholders

Goede contacten met stakeholders zijn voor de NVAO van evident belang om haar taken op het gebied van accreditatie en kwaliteitszorg binnen het Nederlandse en Vlaamse hogeroponderwijsveld op een juiste wijze te kunnen ontwikkelen. De NVAO streeft hierbij naar partnerschap met overheden, hogeroponderwijsinstellingen, VBI's, evaluatieorganen, studentenorganisaties en (koepel)organisaties in het Nederlandse en Vlaamse hoger onderwijs en neemt graag kennis van de ontwikkelingen binnen de instellingen en opleidingen zelf. Daartoe worden jaarlijks bijeenkomsten georganiseerd om wederzijds van gedachten te wisselen en ervaringen te delen. Ook in 2007 vonden verschillende discussies en congressen plaats.

5.2.1 Hogeroponderwijsinstellingen, overheden en koepel- en studentenorganisaties

Ter gelegenheid van de overhandiging van het 1000ste besluit aan de opleiding International Business and Management Studies (IBMS) van de Hanzehogeschool Groningen organiseerde de NVAO in januari een bijeenkomst over accreditatie voor vertegenwoordigers van instellingen, koepelorganisaties, VBI's/evaluatieorganen en studentenorganisaties in het Nederlandse en Vlaamse hogeroponderwijsveld. Tevens zijn bijdragen geleverd namens de Nederlandse minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de Vlaamse minister van Werk, Onderwijs en Vorming.

In maart ontving de NVAO vertegenwoordigers van instellingen, panels, werkgeversorganisaties en Nederlandse en Vlaamse overheden voor een evaluatiebijeenkomst over de beoordeling van Nederlandse Associate-degreeprogramma's (Ad's).

Op 5 juni heeft de NVAO in samenwerking met de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW), de vereniging van universiteiten (VSNU), het Nederlands Rectoren-college, het Interstedelijk Studenten Overleg (ISO), de Landelijke Studenten Vakbond (LSVb) en het Promovendi Netwerk Nederland (PNN) in de Nieuwe Kerk te Den Haag de eerste landelijke conferentie over research masters georganiseerd. De conferentie: *de onderzoeksmaster in het universitaire landschap* maakte deel uit van een groter onderzoek om de diverse ervaringen rond onderzoeksmasters in kaart te brengen.

Eind 2007 zijn de resultaten van het NVAO-onderzoek onder docenten, bestuurders en beoordelaars over de (beoogde) kwaliteit van de onderzoeksmasters en de wijze waarop het beoordelingsproces heeft plaatsgevonden met het verslag van de conferentie gepubliceerd in de *Research Master Review 2007*.

In eigen huis heeft de NVAO op 21 juni de werkconferentie hbo-master georganiseerd voor vertegenwoordigers van instellingen, VBI's, evaluatieorganen, koepelorganisaties en overheden. Tijdens de conferentie stonden vier positief beoordeelde casussen centraal en is

gesproken over de ervaringen na drie jaar beoordelen van aanvragen voor professional masters. Namens de HBO-raad is het belang van de hbo-master toegelicht. De middag eindigde met een paneldiscussie.

In oktober vond in aanwezigheid van VBI's en vertegenwoordigers van (technische) hogeronderwijsinstellingen bij de NVAO een informatief gesprek plaats met David K. Holger (Iowa State University en directeur Amerikaanse Accreditation Board for Engineering and Technology ABET inc.) over de werkzaamheden van ABET en NVAO.

Tot slot zijn op 29 november vertegenwoordigers van instellingen ontvangen voor een lunchgesprek over de resultaten van de TNO-enquête 2007 (zie ook paragraaf 2.3.3). Hierbij waren tevens twee TNO-panelleden aanwezig.

5.2.2 *Evaluatieorganen en Visiterende en beoordelende instanties (VBI's)*

De NVAO heeft in 2007 regelmatig overleg gevoerd met de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR) en de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) over de voortgang van de verschillende procedures. De VLIR en de VLHORA hebben als evaluatieorgaan een belangrijke rol in de beoordeling van de kwaliteit van de opleidingen van ambtshalve geregistreerde hogeronderwijsinstellingen (de klassieke hogescholen en universiteiten) en coördineren de visitaties bij alle ambtshalve geregistreerde instellingen. Beide organisaties vervullen in Vlaanderen eenzelfde opdracht als

de Nederlandse VBI's, maar hoeven hiervoor niet erkend te worden door de NVAO. Om de noodzakelijke objectiviteit van het visitatieproces te verzekeren, heeft de decreetgever bepaald dat een zogenoemde Erkenningcommissie de onafhankelijkheid van de leden van de visitatiepanels beoordeelt en de visitatiecommissies de visitatierapporten vaststellen.

In Nederland heeft de wetgever gekozen voor een vrije markt van Visiterende en Beoordelende Instanties (VBI's) die in opdracht van de instelling een beoordeling van de opleiding uitvoeren. De NVAO voert regelmatig overleg met de (secretarissen van de) VBI's over de procedures en andere relevante onderwerpen. Tevens zijn de VBI's aanwezig bij de diverse bijeenkomsten die de NVAO organiseert.

Daarnaast voert de NVAO gesprekken met VBI's in het kader van het 'Protocol VBI's' en de jaarlijks te publiceren VBI-lijst. De NVAO beoordeelt aan de hand van het protocol of het visitatierapport voldoende basis biedt om een beslissing te kunnen nemen over de accreditatie van een opleiding en of een organisatie op VBI-lijst kan worden geplaatst. In 2007 is 'Protocol VBI's' in beperkte mate aangepast en in oktober vastgesteld. De belangrijkste wijzigingen bestonden uit het toevoegen van een paragraaf over internationale accreditatieprocedures en een zin over het beoordelen van afstudeerrichtingen.

Met de VBI-lijst onderstreept de NVAO dat de desbetreffende organisaties de inhoudelijke en procedurele randvoorwaarden goed kunnen

VBI-lijst (alfabetisch, per 1 januari 2008)

- ASIIN: Akkreditierungsagentur für Studiengänge der Ingenieurwissenschaften, der Informatik, der Naturwissenschaften und der Mathematik e.V. (sinds 1 januari 2006)
- Certiked VBI bv: Lloyd's Register Nederland B.V. (sinds 1 januari 2004)
- EAPAA: European Association for Public Administration Accreditation (sinds 1 januari 2008)
- FIBAA: Internationale Stiftung für Qualität bei Bachelor en Masterstudiengängen; Foundation for International Business Administration Accreditation (sinds 1 januari 2006)
- Hobéon: Hobéon Certificering bv (sinds 1 januari 2004)
- NQA: Netherlands Quality Agency (sinds 1 januari 2004)
- QANU: Quality Assurance Netherlands Universities (sinds 1 januari 2004)

invullen. Wanneer een instelling met een andere organisatie wil samenwerken, toetst de NVAO achteraf of de toestandkoming en de kwaliteit van het visitatierapport voldoende zijn gegarandeerd. Dat een VBI op de lijst staat, is geen garantie dat een door dat VBI opgesteld rapport voldoende basis biedt voor accreditatie. De NVAO gaat na of het rapport beantwoordt aan de gestelde eisen en valideert het oordeel van de VBI. Daarom legt de NVAO veel nadruk op het feit dat zij op grond van het VBI-rapport aanvullende informatie in kan winnen en een eigen afweging moet maken. Het is van belang dat instellingen zelf kritisch blijven kijken naar de onderbouwing in het rapport voordat het bij de NVAO wordt ingediend.

In de loop van 2007 konden organisaties zich aanmelden om (opnieuw) op de VBI-lijst voor 2008 te worden geplaatst. De European Association for Public Administration Accreditation (EAPAA) heeft zich in 2007 voor het eerst als VBI aangemeld. Op basis van een analyse van het aanvraagdossier hebben verschillende gesprekken met vertegenwoordigers van EAPAA plaatsgevonden. Eén van de cruciale eisen was de onafhankelijkheid van EAPAA in het beoordelingsproces. De NVAO heeft uiteindelijk vastgesteld dat EAPAA aan de eisen uit het VBI-protocol voldoet en besloten EAPAA per 1 januari 2008 in de lijst op te nemen. ASIIN en FIBAA voldoen als twee buitenlandse organisaties aan het 'Protocol VBI's'. Det Norske Veritas bv (DNV) heeft zich niet opnieuw als VBI aangemeld.

5.3 Interne kwaliteitszorg

Voor een organisatie als de NVAO is formalisering van de interne kwaliteitszorg van belang in verband met de permanente verantwoording aan derden (de Europese partners en de stakeholders, zoals het Comité van Ministers, de instellingen en de studenten). De NVAO moet op duidelijk kunnen maken dat de organisatie in control is. Formalisering is ook van belang voor een goede werking van de organisatie. Een deugdelijk intern kwaliteitszorgsysteem is hiervoor onontbeerlijk. Sinds 2006 wordt hier op basis van het EFQM-model mee gewerkt. Gestart is met het in kaart brengen van dertien interne kwaliteitsgebieden,

die samen het totale werkproces van de NVAO beslaan. Hiervoor zijn protocollen opgesteld die ingaan op de streefdoelen, activiteiten, wijze van evalueren en de opvolging van evaluatieresultaten. De protocollen - en daarmee de streefdoelen - gelden steeds voor een jaar en worden jaarlijks vastgesteld door het bestuur van de NVAO.

In 2007 heeft iedere kwaliteitszorgcoördinatoren van een kwaliteitsgebied een voortgangsrapportage opgesteld, waarin de evaluatieresultaten zijn beschreven, de mate waarin de streefdoelen zijn behaald en welke verbetermaatregelen c.q. nieuwe streefdoelen voor het komende jaar worden voorgesteld. Tevens is voor ieder kwaliteitsgebied een nieuw protocol opgesteld. Het interne kwaliteitszorgtraject kreeg dit jaar een extra stimulans door het ontwikkelen van het zelfevaluatie-rapport ten behoeve van de externe review van de organisatie (zie paragraaf 5.1). Het zelfevaluatie-rapport is besproken met de medewerkers tijdens een interne werkconferentie in Corsendonk te Turnhout en met de diverse stakeholders.

Intern is in de afgelopen twee jaar naar voren gebracht dat het gekozen systeem vrij 'zwaar' is opgezet. Ook de externe reviewcommissie beoordeelde de aanpak als te veelomvattend en heeft aanbevolen om in de interne kwaliteitszorg meer focus aan te brengen. Daar tegenover geldt dat het systeem lichter of zwaarder kan worden ingevuld afhankelijk van de gekozen streefdoelen en evaluatieactiviteiten (bijvoorbeeld kernprocessen versus overige processen). Het komende jaar worden nadere afspraken gemaakt over de uitgangspunten van het interne kwaliteitszorgsysteem en wordt gewerkt aan het verder ontwikkelen van het systeem, met een passende zwaarte en cyclus van de kwaliteitszorg per kwaliteitsgebied.

6 Organisatie

6.1 Organisatie

Binnen de NVAO staat de Nederlands-Vlaamse samenwerking centraal. Zowel in het bestuur als door medewerkers wordt samengewerkt in Nederlands-Vlaamse teams, waarna het bestuur als één geheel de beslissingen neemt over alle aanvragen. De medewerkers hebben het afgelopen jaar verder gewerkt aan het behandelen van de stroom Nederlandse en Vlaamse aanvragen. Daarnaast voert de NVAO voor de Nederlandse en Vlaamse overheden extra taken uit. In Vlaanderen gaat het hierbij vooral om het bijhouden van het Hogeronderwijsregister, terwijl in Nederland additionele werkzaamheden worden verricht op het terrein van kwaliteitsbeoordeling. Ook op internationaal terrein verricht de NVAO bijkomende activiteiten.

In april 2007 heeft de NVAO haar visie op de toekomst vastgelegd in een strategische beleidsverklaring voor de periode tot eind 2009 (daarna wordt een nieuwe verklaring opgesteld)². Deze verklaring is in 2008 geactualiseerd op grond van de aanbevelingen van de externe reviewcommissie en de opbrengst van de interne werkconferentie hierover. Om op een goede manier uitvoering te kunnen geven aan deze beleidsverklaring gaat de NVAO na of de huidige personeelsbezetting voor de korte en langere termijn voldoet en of het scholingsbeleid voldoende is afgestemd op toekomstige taken.

In de samenstelling van het personeelsbestand van de NVAO hebben het afgelopen jaar diverse wisselingen plaatsgevonden. Door het vertrek van enkele medewerkers en de veelvoud aan werkzaamheden zijn gedurende een aantal maanden extra (uitzend)krachten ingezet. Op 31 december 2007 waren 37 personen bij de NVAO in dienst (35,8 fte) (2006: 38 personen/34,35 fte; 2005: 40 personen / 36,4 fte) (zie ook 'Tabel NVAO functies-fte').

Driekwart van de medewerkers was in 2007 bij de NVAO in dienst. Bijna een kwart van de personeelsleden was in het verslagjaar gedetacheerd vanuit Nederlandse en Vlaamse instellingen en de Inspectie van het Onderwijs. Met een enkele medewerker zijn afzonderlijke opdracht-afspraken gemaakt. Voor de medewerkers in dienst van de NVAO gelden de Nederlandse rechtspositieregels voor rijksambtenaren, conform de beheersregeling namens de NVAO en het Comité van Ministers. De NVAO heeft op basis daarvan een personeelsreglement ontwikkeld voor alle medewerkers.

6.2 Communicatie

Zoals de NVAO in haar strategische beleidsverklaring heeft vastgesteld, wordt de legitimiteit van de organisatie – evenals die van het accreditatiestelsel – voor een belangrijk deel ontleend aan de wijze waarop zij de primaire taken uit-

Tabel NVAO functies-fte (per 31 december, exclusief bestuur)

Functie	2007	2006
Directie	1	1
Controllor	0,8	0,8
Jurist	1,6	1,6
(Internationale) beleidsmedewerkers	17,6	15,6
Communicatie	1	2
Ondersteuning en archief	7,8	7
Catering en logistiek	2	2

² Eind 2009 loopt het Verdrag tussen Nederland en Vlaanderen af inzake accreditatie van opleidingen in het Nederlandse en Vlaamse hoger onderwijs, ondertekend door de ministers van onderwijs van Nederland en Vlaanderen op 3 september 2003.

voert en daarover communiceert. Communicatie is daarom een belangrijke beleidsinstrument. De NVAO streeft naar partnerschap met hogeroponderwijsinstellingen, VBI's, evaluatieorganen en koepel- en studentenorganisaties in het Nederlandse en Vlaamse hoger onderwijs en neemt graag kennis van de ontwikkelingen binnen de instellingen en opleidingen zelf.

Zoals onder meer in hoofdstuk 3 is aangegeven, organiseert de NVAO regelmatig bijeenkomsten en werkbezoeken om haar stakeholders te informeren over haar ervaringen, voorstellen en uitgangspunten. Aan de andere kant wordt de NVAO geïnformeerd over de vragen waarmee de verschillende partijen worden geconfronteerd tijdens hun voorbereidingen voor accreditatie en de toets nieuwe opleiding. In 2007 heeft de NVAO in eigen huis en daarbuiten voor de stakeholders zeven algemene bijeenkomsten georganiseerd (zie paragraaf 3.3). In kleiner verband vonden gesprekken plaats met en werkbezoeken naar overheden, koepel- en studentenorganisaties, hogeroponderwijsinstellingen, VBI's en evaluatieorganen. Voor de eigen medewerkers organiseerde NVAO drie themabijeenkomsten.

Algemene informatie verstrekt de NVAO via nieuwsberichten, de website www.nvao.net en een elektronische nieuwsbrief. De NVAO publiceert op haar website tevens de door haar beoordeelde accreditatieaanvragen en aanvragen toets nieuwe opleidingen, evenals het besluit zelf, het VBI-rapport (bij een beoordeelde bestaande Nederlandse opleiding) en het paneladvies (bij een beoordeelde nieuwe opleiding). De rapporten en adviezen zijn openbaar op het moment dat een besluit is genomen (WHW 1.18, eerste en derde lid).

De NVAO publiceert tevens de negatieve besluiten, ook als bezwaar of beroep wordt aangekondigd.

De belangrijkste nieuwsfeiten in 2007 vormden het toekennen van de eerste vier bijzondere kenmerken aan de opleidingen Biologie en Medisch Laboratoriumonderzoek, Chemie en Chemische Technologie van Fontys Hogescholen ('duurzame ontwikkeling') en de opleiding Fysiotherapie van Saxion Hogescholen ('internationale

oriëntatie') (januari); het toekennen van het 1000ste NVAO-besluit aan de opleiding International Business and Management Studies van de Hanzehogeschool Groningen) (januari); de benoeming door het Comité van Ministers van dr. Guy Aelterman tot vicevoorzitter en prof.dr. Guido Langouche tot nieuw Vlaams lid van het dagelijks bestuur van de NVAO (september); het toekennen van de eerste bijzondere kwaliteit aan de opleiding Fysiotherapie van Hogeschool Zuyd (facet 'eisen hbo' bij het onderwerp 'inzet van personeel') (oktober); het tekenen van de eerste twaalf overeenkomsten en vier intenties om in Europa te komen tot wederzijdse erkenning van accreditatiebesluiten (december) en de op basis van het positieve resultaat van de externe review verleende verlenging van het *full membership* voor de NVAO van de European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA), inclusief de machtiging om toe te treden tot het Europees Register voor Kwaliteitsagentschappen dat in 2008 zal worden opgericht (december).

De NVAO heeft in het verslagjaar 51 nieuwsberichten gepubliceerd en in acht elektronische nieuwsbrieven naar 1100 personen in Nederland en Vlaanderen verslag gedaan van nieuwsfeiten, ervaringen, procedures en reglementen. In maart 2007 is een gezamenlijke nieuwsbrief uitgegaan van de NVAO en de VBI's over clusterwijze beoordeling; de hantering van het oordeel 'goed' en de omgang met het facet 'duur'.

De website van de NVAO is in 2007 bezocht door in totaal 112.116 unieke bezoekers die in totaal 303.822 bezoeken brachten. Via het algemene e-mailadres info@nvao.net zijn het afgelopen jaar 475 vragen beantwoord. Het 'publiek' beschouwt de NVAO als een belangrijke informatiebron. Vooral studenten en hun ouders zijn op zoek naar informatie over een - al dan niet verleende of toekomstige - accreditatie van een opleiding en de te verkrijgen graad, of willen een klacht kwijt. De NVAO verwijst zo nodig naar andere relevante organisaties in het hogeroponderwijsveld. Bij vragen op het gebied van (internationale) diploma's en graden wordt onder meer verwezen naar de IB-groep, de Nederlandse organisatie voor internationale samenwerking in het hoger onderwijs (Nuffic) en NARIC-

Vlaanderen. Daarnaast wordt regelmatig verwezen naar de websites van het Hogeronderwijsregister, het Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs (CROHO), Studiekeuze123, Word wat je wil en Check je opleiding (Keuzegids hoger onderwijs).

De Vlaamse regelgeving is verspreid over diverse documenten, van het Verdrag tot decreten, besluiten, reglementen en handleidingen. De regelgeving betreffende accreditatie en toets nieuwe opleiding zijn in 2007 op overzichtelijke wijze verzameld in een codex die mede via de website van NVAO kan worden geraadpleegd. Medio 2008 is voor de dagelijkse gebruiker alle regelgeving op transparante wijze verzameld en worden de verbanden tussen de verschillende aspecten verduidelijkt.

Het (gratis) beeldmerk 'geaccrediteerde opleiding' van de NVAO is tot nu toe verstuurd naar 133 vertegenwoordigers van Nederlandse en Vlaamse hogeronderwijsinstellingen. Instellingen kunnen dit beeldmerk aanvragen om in hun communicatie zichtbaar te maken welke opleidingen door de NVAO zijn geaccrediteerd.

7 Jaarrekening

7.1 Balans en staat van baten en lasten

7.1.1 Balans per 31 december 2007

(na voorgestelde resultaatverwerking)

		31-12-2007	31-12-2006
	*€ 1.000	*€ 1.000	*€ 1.000
Immateriële vaste activa			
Zelf ontwikkelde software	53		32
		53	32
Materiële vaste activa			
Hard- en Software	113		193
Overige vaste activa	224		283
		337	476
Vlottende activa			
Kortlopende vorderingen	301		282
Liquide middelen	4.007		3.250
		4.308	3.532
Totaal activa		4.698	4.040
Egalisatiereserve			
Wettelijke reserve	53		32
Bestemde reserve	1.843		1.731
Onbestemde reserve	479		287
		2.375	2.050
Vorzieningen		138	8
Kortlopende schulden			
Crediteuren	260		522
Vooruitontvangen bijdragen instellingen	384		235
Belastingen en premies sociale verzekeringen	71		2
Overige kortlopende schulden	1.470		1.223
		2.185	1.982
Totaal passiva		4.698	4.040

7.1.2 Staat van baten en lasten over 2007

	realisatie 2007	begroting 2007	realisatie 2006
	*€ 1.000	*€ 1.000	*€ 1.000
Bedrijfsopbrengsten			
Subsidies	5.078	5.264	4.833
Inkomsten uit toetsing en accreditatie	1.024	740	1.114
Overige opbrengsten	473	230	309
Som bedrijfsopbrengsten	6.575	6.234	6.256
Bedrijfslasten			
Bestuurskosten	610	650	613
Lonen en salarissen	1.944	1.755	1.662
Sociale lasten en pensioenen	514	334	301
Afschrijvingskosten	241	350	325
Algemene verwerkingskosten	3.047	2.641	2.980
Extra taken	0	150	0
Onvoorzien 3%	0	187	0
Som der bedrijfslasten	6.356	6.067	5.881
Bedrijfsresultaat	219	167	375
Rentebaten en -lasten	106	40	50
Resultaat	325	207	425

7.2 Grondslagen van waardering en resultaatbepaling

7.2.1 Algemeen

Per 1 augustus 2002 is de wet Invoering van accreditatie in het hoger onderwijs in werking getreden. Vanaf die datum bestaat de Nederlandse Accreditatie Organisatie (NAO) als zelfstandig bestuursorgaan op grond van hoofdstuk 5a van de Wet op hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW).

Op 7 april 2003 hebben de Nederlandse en de Vlaamse ministers van Onderwijs afspraken gemaakt over de voorbereiding van een verdrag tussen Nederland en Vlaanderen over de instelling van een gemeenschappelijke accreditatieorganisatie (Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie, NVAO). Het verdrag is op 3 september 2003 door ministers ondertekend. Vanaf die datum wordt de naam NVAO i.o. gebruikt. In 2004 is het verdrag geratificeerd door het Vlaamse en Nederlandse parlement en per 1 februari 2005 is de NVAO een internationaal verdragsrechtelijke instantie met rechtspersoonlijkheid naar publiek Nederlands recht, gevestigd te Den Haag. Alle activiteiten van de NVAO i.o. zijn per 1 februari 2005 door de NVAO voortgezet.

7.2.2 Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Bij het opstellen van de jaarrekening zijn de volgende waarderingsgrondslagen gehanteerd.

Algemeen

De activa en passiva zijn, tenzij anders vermeld, gewaardeerd tegen nominale waarde.

Vergelijking cijfers vorig boekjaar

De vergelijkende cijfers zijn, waar dat voor vergelijking noodzakelijk of wenselijk is, aangepast in de opzet van 2007.

Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen de historische verkrijgingprijs onder aftrek van ontvangen investeringsbijdragen en afschrijvingen. Afschrijvingen vinden lineair plaats op basis van de geschatte economische levensduur. Afschrijvingstermijn: 3 jaar

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de historische verkrijgingprijs onder aftrek van ontvangen investeringsbijdragen en afschrijvingen. Afschrijvingen vinden lineair plaats op basis van de geschatte economische levensduur. Afschrijvingstermijn: 3 - 5 jaar

Vorderingen

Bij de waardering van vorderingen wordt rekening gehouden met het risico van oninbaarheid.

De inschatting van dit risico wordt per vordering afzonderlijk beoordeeld.

Egalisatiereserve

Door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en het Vlaams Parlement toegekende middelen die (nog) niet besteed zijn worden als egalisatiereserve op de balans opgenomen. De egalisatiereserve omvat bestemde en onbestemde middelen.

Voorzieningen

De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de verwachte nominale waarde van de voorzienbare verplichting.

7.2.3 Grondslagen voor het bepalen van het resultaat

In de staat van baten en lasten worden opbrengsten en kosten verantwoord die betrekking hebben op de bedrijfsactiviteiten die tijdens het boekjaar zijn verricht.

Winsten worden verantwoord in het jaar waarin zij zijn gerealiseerd; verliezen reeds zodra zij voorzienbaar zijn.

De verantwoording van opbrengsten geschiedt naar rato van de geleverde prestaties.

Specifieke waarderingsgrondslagen voor de bepaling van het resultaat:

Pensioenen en andere langetermijn-personeelsbeloningen

Ten behoeve van het personeel is een pensioenregeling getroffen. Hoewel inhoudelijk sprake is van een toegezegde-pensioenregeling, vindt verwerking in de jaarrekening plaats als toegezegde-bijdrageregeling. Een en ander is in overeenstemming met de door de Raad voor de Jaarverslaggeving geboden vrijstelling voor kleine rechtspersonen. Als gevolg van de verwerking als toegezegde-bijdrageregeling komen niet alle risico's verbonden aan de pensioenregeling tot uitdrukking in de in de balans opgenomen pensioenverplichting.

7.3 Toelichting op de balans en de staat van baten en lasten

7.3.1 Toelichting op de balans

Immateriële vaste activa

Het verloop van de immateriële vaste activa staat hieronder weergegeven:

Zelf ontwikkelde Software	
	*€ 1.000
Aanschafwaarde	42
Af: Cumulatieve afschrijvingen	10
Boekwaarde per 1 januari	32
Investeringen	45
Af: Afschrijvingen	24
Som der mutaties	21
Boekwaarde per 31 december	53
Aanschafwaarde	87
Af: Cumulatieve afschrijvingen	34
Boekwaarde per 31 december	53

Voor de geactiveerde immateriële vaste activa is ter waarde van de boekwaarde een wettelijke reserve opgenomen.

Materiële vaste activa

Het verloop van de materiële vaste activa was als volgt:

	Hard- & Software	Overige materiële Vaste Activa	Totaal
	*€ 1.000	*€ 1.000	*€ 1.000
Aanschafwaarde	789	446	1.235
Af: Cumulatieve afschrijvingen	596	163	759
Boekwaarde per 1 januari	193	283	476
Investeringen	45	33	78
Af: Afschrijvingen	125	92	217
Som der mutaties	-80	-59	-139

Boekwaarde per 31 december	113	224	337
Aanschafwaarde	834	479	1.313
Af: Cumulatieve afschrijvingen	721	255	976
Boekwaarde per 31 december	113	224	337

Vlottende activa

Kortlopende vorderingen

Alle vorderingen hebben een looptijd korter dan één jaar.

De kortlopende vorderingen worden hieronder nader gespecificeerd:

	31-12-2007	31-12-2006
	*€ 1.000	*€ 1.000
Debiteuren	97	98
Waarborgsommen	8	11
Vooruitbetaalde bedragen	108	99
Te ontvangen rente	71	49
Rekening-courant ECA	4	10
Overige vorderingen	13	15
	301	282

Liquide middelen

Onder de liquide middelen is een bedrag van € 80.000 niet ter vrije beschikking.

Egalisatiereserve

De egalisatiereserve is als volgt opgebouwd:

	31-12-2007	31-12-2006
	*€ 1.000	*€ 1.000
Wettelijke reserve	53	32
Bestemde reserve	1.843	1.731
Onbestemde reserve	479	287
	2.375	2.050

De verschillende posten van de egalisatiereserve worden hieronder nader toegelicht.

Wettelijke reserve

De wettelijke reserve verloopt als volgt:

	31-12-2007	31-12-2006
	<u>*€ 1.000</u>	<u>*€ 1.000</u>
Stand per 1 januari	32	0
Mutatie waarde immateriële vaste activa	21	32
Stand per 31 december	<u>53</u>	<u>32</u>

De wettelijke is gevormd vanwege het activeren van zelf ontwikkelde software onder de immateriële vaste activa.

Bestemde reserve

De bestemde reserve verloopt als volgt:

	31-12-2007	31-12-2006
	<u>*€ 1.000</u>	<u>*€ 1.000</u>
Stand per 1 januari	1.731	1.630
Uitbreidingsinvesteringen immateriële vaste activa	34	0
Uitbreidingsinvesteringen materiële vaste activa	78	101
Som der mutaties	<u>112</u>	<u>101</u>
Stand per 31 december	<u>1.843</u>	<u>1.731</u>

Het bestemde deel wordt gevormd als reservering voor toekomstige vervangingsinvesteringen in materiële en immateriële vaste activa. In de vorming van de bestemde reserve wordt ten aanzien van investeringen in materiële vaste activa een correctie toegepast voor de waarde welke reeds wordt bestemd in de wettelijke reserve. Gehanteerde methodiek is op 26 april 2006 besproken in het Comité van Ministers en aldaar goedgekeurd en vastgesteld.

In de bestemmingsreserve is begrepen een reservering voor de ontwikkeling van nieuwe toetsingskaders voor een bedrag van € 496.000.

Onbestemde reserve

Het onbestemde deel van de reserve verloopt als volgt:

	31-12-2007	31-12-2006
	*€ 1.000	*€ 1.000
Stand per 1 januari	287	-5
Resultaat over verslagperiode	325	425
Mutatie wettelijke reserve	-21	-32
Mutatie bestemde reserve	-112	-101
Som der mutaties	192	292
Stand per 31 december	479	287

De door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen en het Vlaams parlement aan NVAO toegekende middelen, welke (nog) niet zijn aangewend dan wel bestemd, worden aan de onbestemde reserve toegevoegd.

De egalisatiereserve is als volgt toe te kennen aan Nederland en Vlaanderen:

	Nederland	Vlaanderen	Totaal
	*€ 1.000	*€ 1.000	*€ 1.000
Stand per 1 januari	1.421	629	2.050
Resultaat over verslagperiode	202	123	325
Stand per 31 december	1.623	752	2.375

De onbestemde reserve is als volgt toe te kennen aan Nederland en Vlaanderen:

	Nederland	Vlaanderen	Totaal
	*€ 1.000	*€ 1.000	*€ 1.000
Stand per 1 januari	53	234	287
Resultaat over verslagperiode	202	123	325
Mutatie wettelijke reserve	-13	-8	-21
Mutatie bestemde reserve	-73	-49	-122
Som der mutaties	116	66	182
Stand per 31 december	169	300	469

Voorzieningen

De post 'voorzieningen' is als volgt opgebouwd:

	31-12-2007		31-12-2006
	*€ 1.000	*€ 1.000	*€ 1.000
Voorziening WW	138		8
		138	8

Voorziening WW

De voorziening WW verloopt als volgt:

	31-12-2007	31-12-2006
	*€ 1.000	*€ 1.000
Stand per 1 januari	8	0
Dotatie vanwege mogelijke aanspraken	153	8
Onttrekking vanwege aanspraken	-23	0
Som der mutaties	130	8
Stand per 31 december	138	8

De voorziening WW wordt gevormd ter dekking van toekomstige kosten voor aanspraken van ex-werknemers op een WW-uitkering. De NVAO is als werkgever in de sector Overheid & Onderwijs een zogenaamd eigenrisicodrager voor de door de Uitvoeringsinstelling Werknemersverzekeringen (hierna: UWV) krachtens de Werkloosheidswet uitgekeerde bedragen. Op grond van deze wet en het daarop berustende Besluit Verhaal Overheidswerkgever, moet de NVAO de door het UWV betaalde uitkeringslasten aan het Uitvoeringsfonds voor de Overheid betalen.

Kortlopende schulden

De vooruitontvangen bijdragen instellingen betreft dat deel van de aan instellingen in rekening gebrachte tarieven voor accreditaties, aanvragen verlengde masters en aanvragen nieuwe opleiding waar nog geen prestatie tegenover stond.

De overige schulden hebben hoofdzakelijk betrekking op nog te verrekenen bijdrage van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Alle kortlopende schulden hebben een looptijd korter dan 1 jaar. Een specificatie van de balanspost is hieronder weergegeven:

	31-12-2007	31-12-2006
	*€ 1.000	*€ 1.000
Te verrekenen bijdrage OCW	817	504
Vooruitontvangen bijdragen TEAM	116	146
Te ontvangen facturen beoordelaars	31	96
Overige te ontvangen facturen	76	77
Reserveringen personeel	147	116
Overige schulden	283	284
	<u>1.470</u>	<u>1.223</u>

De 'Te verrekenen bijdrage OCW' betreft de afrekening van de subsidiegelden over de periode vanaf 2005. Vanaf 2008 worden de vastgestelde onder- en overbestedingen verrekend met de subsidiegelden van het begrotingsjaar t+1.

De verplichting aan OCW wordt hierna nader toegelicht:

	31-12-2007	
	*€ 1.000	*€ 1.000
Stand per 1 januari		504
Subsudiesaldo 2007 OCW	288	
Verrekende bedragen		
- leegstand	62	
- verrekende subsidiegelden 2006	-40	
- verrekende subsidie Ruim Baan	3	
	<u>313</u>	
Som der mutaties		313
Stand per 31 december		<u>817</u>

Het subsidiesaldo wordt als volgt berekend:

	2007	
	*€ 1.000	*€ 1.000
Subsidiebeschikking OCW 2007	3.616	
Loon-/Prijstijelling	97	
	<u>3.713</u>	
Totale subsidie		3.713

Begrote inkomsten wettelijke taken	600	
Gerealiseerde inkomsten		
- Accreditatie	-319	
- Toets nieuwe opleiding	-569	
Te verrekenen meerinkomsten		-288
Netto subsidie recht 2007		3.425
Toegekende gelden		3.713
Terugbetalingsverplichting 2007		-288

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Financiële verplichtingen

De NVAO is huurverplichtingen aangegaan voor een bedrag van in totaal € 285.000 per jaar. Het betreft de huur voor het pand aan de Parkstraat en diverse woningen voor medewerkers. De huurverplichting van het kantoorpand heeft een looptijd tot december 2014. Ten behoeve van de verhuurder is een bankgarantie afgegeven van € 73.137. Voor de huur van de woningen is bij derden een waarborgsom gestort voor een bedrag van € 6.690.

De NVAO is een leaseovereenkomst aangegaan met betrekking tot vervoermiddelen. De totale verplichting die met deze overeenkomst samenhangt bedraagt ? 18.500 op jaarbasis.

7.3.2 Toelichting op de staat van baten en lasten

Subsidies

De specificatie van deze post is als volgt:

	Realisatie 2007	Begroting 2007	Realisatie 2006
	*€ 1.000	*€ 1.000	*€ 1.000
Nederland	2.825	3.016	2.610
Vlaanderen	2.253	2.248	2.223
Stand per 31 december	5.078	5.264	4.833

De subsidies hebben betrekking op door de Vlaamse en Nederlandse overheid toegewezen wettelijke taken en kennen een structureel karakter.

De subsidie langs Nederlandse zijde valt € 191.000 lager uit dan begroot. Dit wordt voor een belangrijk deel verklaard doordat de hoogte van de subsidie afhankelijk is van de hoogte van de inkomsten uit de wettelijke taken van de NVAO.

Inkomsten uit toetsing en accreditatie

De specificatie van deze post is als volgt:

	Realisatie 2007	Begroting 2007	Realisatie 2006
	*€ 1.000	*€ 1.000	*€ 1.000
Nederland	888	600	1.040
Vlaanderen	136	140	74
Stand per 31 december	1.024	740	1.114

De opbrengsten met betrekking tot de dossiers die op balansdatum nog onderhanden waren, zijn verantwoord in dat jaar voor zover daar geleverde prestaties tegenover stonden. Voor zover dat niet het geval was zijn de vooruitontvangen bedragen gepresenteerd onder de kortlopende schulden als vooruitontvangen bijdragen instellingen.

Overige opbrengsten

De overige opbrengsten zijn als volgt opgebouwd:

	Realisatie 2007	Begroting 2007	Realisatie 2006
	*€ 1.000	*€ 1.000	*€ 1.000
Congressen	7	50	38
Extra Taak: Associate Degrees	-2	0	48
Extra Taak: Ruim Baan voor Talent	50	52	17
Extra Taak: Team	30	0	1
Extra taken: Gedragscode/ Open Bestel	223	0	0
Extra taken: Overige internationaal	40	18	0
Extra Taak: Inspectietaken	80	80	160
Doorbelaste kosten	45	30	45
Stand per 31 december	473	230	309

De overige opbrengsten betreffen opbrengsten die samenhangen met toegangsgelden voor georganiseerde congressen en de ontvangen bijdragen van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap voor extra taken. Dit betreffen de taken 'Ruim baan voor Talent' en 'Associate degrees'.

Ruim Baan voor Talent

Het project 'Ruim Baan voor Talent' beoogt experimenten in het hoger onderwijs te realiseren die tot doel hebben toptalent in onderwijs en onderzoek te bevorderen. De NVAO heeft in dit project als taak ondersteuning te bieden bij de evaluatie van deze experimenten. Daartoe heeft de NVAO een commissie van deskundigen ingesteld.

Gedragscode

De Landelijke Commissie beheert de door de Nederlandse koepelorganisaties (met betrokkenheid van OCW en ministerie van Justitie/IND) overeengekomen Gedragscode internationale student in het Nederlandse hoger onderwijs. De NVAO adviseert OCW omtrent opname van instellingen in het register dat ten behoeve van de naleving van de gedragscode is opgesteld. Daartoe voert de NVAO voor de betrokken opleidingen een toets nieuwe opleiding uit.

Open Bestel

In het project 'open bestel' worden ook andere dan de huidige bekostigde aanbieders van onderwijs toegelaten tot publieke financiering. De rol van de NVAO in het open bestel bestaat erin een kwaliteitsoordeel in de vorm van een accreditatiebesluit of besluit toets nieuwe opleiding over de ingediende voorstellen uit te spreken.

Bestuurskosten

De bestuurskosten zoals opgenomen in de jaarrekening 2007 betreffen de totale bruto loonkosten van de Nederlandse en Vlaamse bestuurders. Onder de loonkosten worden begrepen de bruto beloning alsmede de kosten voor pensioenvoorzieningen.

De Vlaamse voltijdse bestuurder G. Aelterman is werkzaam bij de NVAO op detachingsbasis. Overeenkomstig het ministerieel besluit d.d. 5 mei 2004 wordt aan de Vlaamse leden van het dagelijks bestuur de wedde van gewoon hoogleraar toegekend. De Nederlandse bestuurders K.L.L.M. Dittrich en L.J. Klaassen en het Vlaamse bestuurslid G. Langouche worden rechtstreeks door de NVAO bezoldigd.

De Vlaamse niet-voltijdse leden van het Algemeen bestuur ontvangen geen bezoldiging voor hun bestuursactiviteiten, enkel een onkostenvergoeding voor reis- en verblijfskosten, conform het ministerieel besluit d.d. 5 mei 2004.

De kosten voor de verschillende bestuursleden zijn als volgt opgebouwd:

	Functie- naam	Datum in dienst	Datum uit dienst	Uren per week	Belastbaar jaarloon 2007	Pensioen- bijdrage WG	Totale Beloning 2007	Totale Beloning 2006
	K.L.L.M. Dittrich	voorzitter	1-2-2006	40	158	23	181	167
	M. Luwel	vice-voorzitter	detachering	1-7-2007	40	-	55	100
	G. Aelterman	vice-voorzitter	detachering	40	105	-	105	102
	L.J. Klaassen	lid DB	1-12-2005	40	115	17	132	124
	G. Langouche	lid DB	1-9-2007	40	31	5	36	-
	Diversen	AB-leden NL	variabel		55	-	55	58

De heer Dittrich was tot zijn indiensttreding per 1 februari 2006 op basis van een detachingsovereenkomst werkzaam bij de NVAO.

Lonen en salarissen

In het verslagjaar waren gemiddeld 32 mensen in dienst van de NVAO (2006: 32).

De specificatie van de lonen en salarissen is als volgt:

	Realisatie 2007	Begroting 2007	Realisatie 2006
	*€ 1.000	*€ 1.000	*€ 1.000
Brutolonen	1.595	1.755	1.074
Overige personeelskosten	349	0	588
Totaal lonen en salarissen	1.944	1.755	1.662

Onder de overige personeelskosten bij de lonen en salarissen is begrepen de kosten voor detachering van Vlaamse medewerkers.

Sociale lasten en pensioen

De specificatie van de sociale lasten is als volgt:

	Realisatie 2007	Begroting 2007	Realisatie 2006
	*€ 1.000	*€ 1.000	*€ 1.000
Uitvoeringsinstelling	72	334	35
Pensioenpremies	229	0	201
Overige sociale lasten	213	0	65
Totaal sociale lasten	514	334	301

In de begroting is geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende elementen van de post sociale lasten. Om die reden wijken gerealiseerde bedragen in belangrijke mate af van de begroting. Per saldo vallen de gerealiseerde cijfers € 180.000 hoger uit dan de begrote cijfers. Belangrijkste verklaring voor deze overschreiding is de dotatie van € 153.000 aan de voorziening voor WW, welke in bovenstaand overzicht is opgenomen onder de overige sociale lasten.

Ten behoeve van het personeel is een pensioenregeling getroffen. Hoewel inhoudelijk sprake is van een toegezegd-pensioenregeling, vindt verwerking in de jaarrekening plaats als toegezegde-bijdrage-regeling. Een en ander is in overeenstemming met de door de Raad voor de Jaarverslaggeving aangeboden vrijstelling voor kleine rechtspersonen. Als gevolg van de verwerking als toegezegde-bijdrage-regeling komen niet alle risico's verbonden aan de pensioenregeling tot uitdrukking in de balans.

De NVAO is aangesloten bij het bedrijfstakpensioenfonds ABP. Het ABP heeft met ingang van 2006 de pensioenregeling op onderdelen gewijzigd; zo zijn de VUT- en pre-pensioenregelingen komen te vervallen, afgezien van overgangsregelingen voor een beperkte leeftijdscategorie. Daarnaast is per 1 januari 2006 het ABP overgegaan van een eindloon- naar een middelloonstelsel.

De dekkingsgraad en grondslag van het ABP zijn vermeld in onderstaand schema:

	Dekkingsgraad	Grondslag	Laatst bekende cijfers
Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	133,0%	Actuele markttrente	Ultimo 2006

De NVAO verwacht niet dat bovenstaande dekkingsgraad op korte termijn implicaties zal hebben voor de pensioenafdracht.

Algemene werkingskosten

De specificatie hiervan is als volgt:

	Realisatie 2007	Begroting 2007	Realisatie 2006
	*€ 1.000	*€ 1.000	*€ 1.000
Huisvestingskosten	429	437	428
Personele exploitatiekosten	804	670	799
Kosten communicatie	107	143	113
Inhuur beoordelaars	819	556	880
Inhuur externen	404	390	408
Overige kosten	484	445	352
Totaal algemene werkingskosten	3.047	2.641	2.980

Huisvesting

Dit betreft de kosten verbonden aan het gebruik van het pand Parkstraat.

Personele exploitatiekosten

De overige personele exploitatiekosten worden hieronder nader gespecificeerd:

	Realisatie 2007	Begroting 2007	Realisatie 2006
	*€ 1.000	*€ 1.000	*€ 1.000
Reis- en verblijfkosten dienstreizen	112	80	101
Huisvestingskosten medewerkers	155	140	157
Onkostenvergoedingen medewerkers	233	210	225
Representatiekosten	42	22	29
Werving en selectie	28	5	20
Opleidingen en cursussen	22	63	25
Uitzendkrachten	91	50	72
Overige personele exploitatiekosten	55	50	101
Vervoerskosten	66	50	69
Totaal algemene werkingskosten	804	670	799

Kosten communicatie

Dit betreft de kosten van het ontwikkelen van een nieuwe huisstijl, conferenties, website en drukwerk. De kosten voor communicatie vallen lager uit doordat de organisatie van nationale congressen geen doorgang heeft gevonden.

Inhuur beoordelaars

Ten behoeve van de toets verlengde masters en toets nieuwe opleidingen zijn door de NVAO beoordelaars ingeschakeld. De kosten hiervan zijn onder deze post gerangschikt.

Inhuur externen

Dit betreft de kosten van de inhuur van externen, zoals bijvoorbeeld voor juridische adviseurs, administratieve dienstverlening, e.d.

Overige kosten

Dit betreft de kosten van automatisering, notaris, accountant, verzekeringen, infotheek, porti, kantoorkosten, lidmaatschappen, contributies en de bezwarencommissie. Vooral door hogere kosten van de bezwarencommissie vallen de overige kosten hoger uit dan begroot.

7.4 Overige gegevens**Winstbestemming**

Artikel 9 van het beheersreglement van de NVAO luidt:

1. De NVAO vormt een egalisatiereserve;
2. Het verschil tussen de gerealiseerde exploitatieresultaten inclusief rente van de NVAO en de gerealiseerde kosten van de activiteiten komt ten gunste of ten laste van de egalisatiereserve.

Voorgesteld wordt het resultaat over het boekjaar 2007 toe te voegen aan de onbestemde reserve van de egalisatiereserve in overeenstemming met artikel van 9 lid 2 van het beheersreglement.

8 Bijlagen

8.1 Algemeen bestuur, dagelijks bestuur en adviesraad NVAO

Het algemeen bestuur van de NVAO bestaat uit maximaal 15 leden. De voorzitter en maximaal vier andere leden van het algemeen bestuur vormen het dagelijks bestuur. De bestuursleden worden voor een periode van vier jaar benoemd door het Comité van Ministers (de Nederlandse minister bevoegd voor hoger onderwijs en de Vlaamse minister bevoegd voor hoger onderwijs). Zij zijn deskundig op het gebied van het hoger onderwijs, de beroepspraktijk van het hoger onderwijs, het wetenschappelijk onderzoek of op het gebied van de kwaliteitszorg. Het bestuur stelt het beleid vast, het bestuursreglement, de begroting, het jaarverslag en de jaarrekening en de voor beroep vatbare beslissingen. Daarnaast geeft het bestuur richtlijnen voor het inrichten van de organisatie, de informatievoorziening en de financieel-economische bedrijfsvoering. Het dagelijks bestuur heeft de dagelijkse leiding van de organisatie en legt hierover verantwoording af aan het algemeen bestuur.

In 2007 bestond het dagelijks bestuur van de NVAO uit:

dr. K.L.L.M. Dittrich (voorzitter),
 dr. M. Luwel (vicevoorzitter, tot 1 juli 2007),
 dr.ir. G.M.A. Aelterman (vicevoorzitter per 1 september 2007),
 mr. L.J. Klaassen
 prof.dr. G. Langouche (per 1 september 2007).

Het algemeen bestuur benoemt een adviesraad die gevraagd of ongevraagd advies uitbrengt over het algemeen beleid. De leden van de adviesraad worden benoemd voor maximaal drie jaar en komen uit de kring van de Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten (VSNU), de Vereniging van Hogescholen (HBO-raad), het Platform van Aangewezen/Erkende Particuliere Onderwijsinstellingen in Nederland (Paepon), de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR), de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA), het Interstedelijk Studenten Overleg (ISO), de Landelijke Studenten-vakbond (LSVb), de Vlaamse Vereniging van Studenten (VVS) en de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV).

8.1.1 Samenstelling algemeen bestuur NVAO (alfabetisch, per 1 januari 2008)

dr.ir. G.M.A. Aelterman (vicevoorzitter)
 J. Cools
 E. Derycke
 dr. K.L.L.M. Dittrich (voorzitter)
 drs. L.M.L.H.A. Hermans
 mr. L.J. Klaassen (lid dagelijks bestuur)
 prof.dr. G. Langouche (lid dagelijks bestuur)
 ir. B. van Nederveen
 G.E.D. Vanleenhove
 mw. I. Van Riet
 drs. J. Weitenberg

8.1.2 Samenstelling dagelijks bestuur NVAO (alfabetisch, per 1 januari 2008)

dr.ir. G.M.A. Aelterman (vicevoorzitter)
 dr. K.L.L.M. Dittrich (voorzitter)
 mr. L.J. Klaassen
 prof.dr. G. Langouche

8.1.3 Samenstelling adviesraad NVAO (alfabetisch, per 1 januari 2008)

dr.ir. G.M.A. Aelterman (vicevoorzitter)
 B. Buijs
 mw. G. De Fraye
 dr. K.L.L.M. Dittrich (voorzitter)
 drs. H.A.P. de Greef
 prof.dr. T. van Haaften
 mr. L.J. Klaassen (lid dagelijks bestuur)
 drs. R.B.H. Kolkman
 J. Mijs
 prof.dr. G. Langouche (lid dagelijks bestuur)
 prof.dr. H. Martens
 T. Martens
 J. Mijs
 R. Van Renterghem
 P. Verboven

Plaatsvervangers:

L. De Smet
 H. Deckers
 prof.dr. P. Geerlings
 B. Hoogewijs
 K. Walrop

8.2 Lijst van gebruikte begrippen en afkortingen

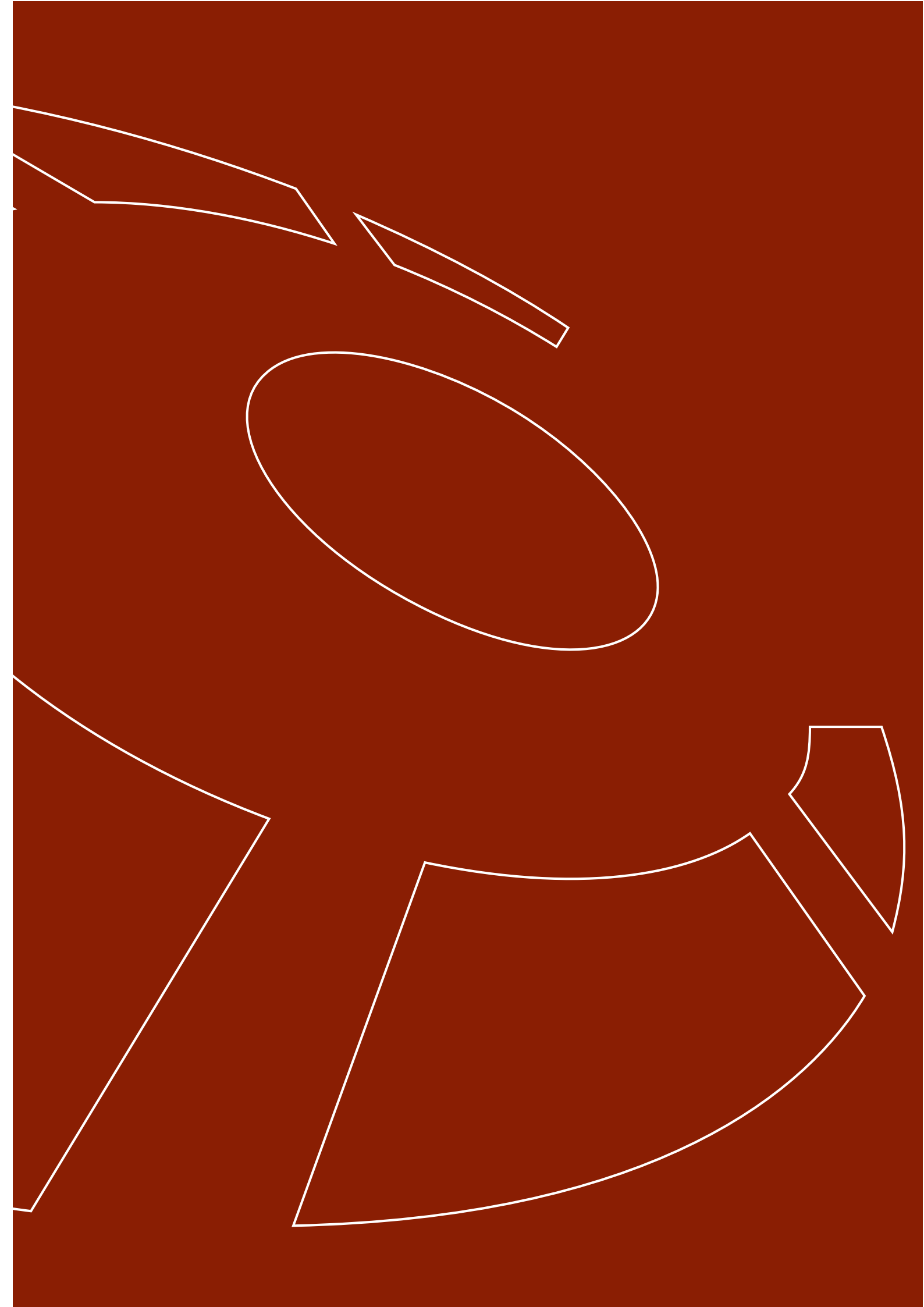
49

CAOP	Centrum voor Arbeidsverhoudingen Overheidspersoneel
CROHO	Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs
EBH	Evaluatie Bestuurlijke Hantering
ECA	European Consortium for Accreditation in higher education
ECTS	European Creditpoint Transfer System
ENQA	European Association for Quality Assurance in Higher Education
ENIC	European National Information Centre
ET	Ernstige Tekortkoming
EUA	European University Association
Evaluatieorgaan	VLIR/VLHORA (Vlaamse visiterende en beoordelende instanties)
EVC's	Elders verworven competenties
HBO-raad	Vereniging van Hogescholen
HOR	Hogeronderwijsregister
IB-Groep	Informatie Beheer Groep
Inspectie	Inspectie van het Onderwijs
INQAAHE	International Network for Quality Assurance Agencies in Higher Education
ISO	Interstedelijk Studenten Overleg
KNAW	Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen
LET	Langdurig Ernstige Tekortkoming
LSVb	Landelijke Studenten Vakbond
NARIC	National Academic Recognition Information Centre
Nuffic	Nederlandse organisatie voor internationale samenwerking in het hoger onderwijs
NVAO	Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie
NVAO i.o.	Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie in oprichting (opgegaan in NVAO)
Paepon	Platform van Aangewezen/Erkende Particuliere Onderwijsinstellingen in Nederland
PNN	Promovendi Netwerk Nederland
SERV	Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen
TEEP	Transnational European Evaluation Project
VBI	Visiterende en Beoordelende Instantie
VLHORA	Vlaamse Hogescholenraad
VLIR	Vlaamse Interuniversitaire Raad
VSK	Vlaamse Scholierenkoepel
VSNU	Vereniging van Universiteiten
VVS	Vlaamse Vereniging van Studenten
WHOO	Wet op het hoger onderwijs en onderzoek
WHW	Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek

NVAO Jaarverslag 2007

© Juni 2008

Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO)
Parkstraat 28, 2514 JK Den Haag
P.O. Box 85498, 2508 CD The Hague, The Netherlands
T +31 (0)70 312 2300
F +31 (0)70 312 2301
info@nvaio.net / www.nvaio.net

Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO)
Parkstraat 28 • 2514 JK Den Haag
P.O.Box 85498 • 2508 CD The Hague • The Netherlands
T +31 (0)70 312 23 00 • F +31 (0)70 312 23 01
info@nvaio.net • www.nvaio.net